

UMSÖGN

Barnaheilla um framvarp til barnalaga sbr. þskj. nr. 181, mál nr. 180 lagt fram á 128. löggjafarþingi

Að beiðni Barnaheilla hefur undirrituð farið yfir framvarp til barnalaga, sbr. þskj. nr. 181, mál nr. 180 sem lagt var fram á 128. löggjafarþingi Alþingis. Tímans vegna hefur ekki gefist svigrúm til að gera tæmandi úttekt á framvarpinu heldur mun í umsögn þessari einungis fjallað um eftirtalin atriði: Réttur barns til að þekkja báða foreldra sína, skylda móður til að feðra barn sitt, tæknifréttun, gjafsókn í faðernismálum, aðild að vefengingarmálum, tálmun umgengni við ákvörðun um forsjá, rétt barns til að tjá sig um mál og úræði vegna tálmunar á umgengni, vernd gegn misnotkun, arðráni og ofbeldi og talsmaður barna.

Réttur barns til að þekkja báða foreldra sína.

Í 1. málslíð 1. gr. framvarpsins er kveðið á um ofangreindan rétt barns til að þekkja báða foreldra sína. Er ákvæðið sótt beint til samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins. Er hér um grundvallarmannréttindi barns að ræða og þarft að taka þetta upp í lagatextann. Ákvæðið rennir styrkari stöðum undir þau gagnkvæmu réttindi barns og forsjárlaus foreldris að fá að umgangast hvort annað. Er ákvæðið þannig til þess fallið að önnur ákvæði laganna verði einnig túlkuð með þessi grundvallarmannréttindi í huga.

Skylda móður til að feðra barn sitt.

Benda má á kosti þess og galla að skylda móður til að feðra barn sitt. Ákveðnar aðstæður í lífi kvenna geta gert það að verkum að þær geti ekki eða vilji ekki feðra barn sitt. Við sumar aðstæður mætti jafnvel hugsa sér að það sé brot gegn friðhelgi einkalífs móður að skylda hana til að feðra barn sitt með þeirri framkvæmd sem lögð er til í framvarpinu. Hins vegar ber á það að líta að það er réttur barns að þekkja foreldra sína og uppruna sinn. Að því leiti mætti segja að það að skylda móður til að feðra barn sitt sé í takt við þá hagsmuni barnsins. Þó má ekki gleyma því að vel mætti hugsa sér þær aðstæður að slík skyldufeðrun væri hvorki í samræmi við hagsmuni móður né barns. Það er þrátt fyrir það afstaða Barnaheilla að vegna þessa réttar barna til að þekkja foreldra sína og uppruna sé nauðsynlegt að styðja þetta ákvæði sem skyldar móður til að feðra barn sitt þrátt fyrir að upp gætu komið undantekningartilvik.

Í 63. gr. framvarpsins er kveðið á um það að meðlag tilheyri barni og skuli notað í þágu þess. Því verður að telja óeðlilegt að það sé forsenda fyrir greiðslum meðlags frá Tryggingastofnun að móðir vilji ekki eða geti ekki feðrað barn sitt. Réttur barnsins og föðurs er tryggður með sóknaraðildarákvæðum beggja aðila. Það samræmist því ekki almennum sanngirnissjónarmiðum að sú ákvörðun móður að feðra ekki barn sitt bitni á barninu sjálfu á þann hátt að Tryggingastofnun neiti að greiða meðlag sem skv. skýrum ákvæðum 63. gr. framvarpsins tilheyrir barninu sjálfu. Minnt skal á að ef móðir ákveður þrátt fyrir lagaskyldu til feðrunar, að feðra ekki barn sitt, þá eru

viðurlög við því engin og því erfitt að framfylgja í raun þessu ákvæði sem skyldar mæður að feðra börn sín.

Tæknifrjógvun.

Í frumvarpinu er leitast við að kveða á um réttarstöðu foreldra við tæknifrjógvun. Í 5. gr. frumvarpsins er kveðið á um að kona sem elur barn sem getið er við tæknifrjógvun teljist móðir þess og í 6. gr. frumvarpsins er kveðið á um faðerni barns við tæknifrjógvun. Þessi ákvæði eru hins vegar alls kostar ófullnægjandi og skapa í raun meiri vandamál en þau leysa. Svo virðist sem ekki hafi verið litið til nándar nærri allra möguleika sem komið geta upp við tæknifrjógvanir eða sem hugsanlega gætu komið upp í framtíðinni eftir því sem tækninni fleygir fram. Sem dæmi mætti nefna að skýrt er kveðið á um það að kona sem elur barn sem getið er við tæknifrjógvun teljist móðir þess. Í framhaldi mætti hugsa sér að sú staða gæti komið upp að konu sé líffræðilega ómögulegt að ganga með barn. Því séu tekin egg úr konunni og þau frjógvud með sæði manns hennar (sambúðarmaka eða eiginmanns) og frjógvudum e ggjum síðan komið fyrir í s vokallaðri staðgöngumóður sem fengin er til að ganga með fóstrið og fæða barnið. Samkvæmt ákvæði 5. gr. frumvarpsins myndi slík staðgöngumóðir teljast móðir barnsins, þrátt fyrir að vera líffræðilega alls óskýlt þeirri konu. Fleiri slík dæmi mætti hugsa sér. Eins og ef A og B leggja til kynfrumur fyrir C og D og síðan sé E fengin til að vera staðgöngumóðir og ganga með fóstrið. Hér skal ekki komið með tillögur að lausn hvað varðar slíkar aðstæður en á það er bent að ákvæði frumvarpsins varðandi tæknifrjógvanir eru mjög ófullkomin og einungis til þess fallin að valda ágreiningi og jafnvel skekkja réttarstöðu foreldra að þessu leiti. Hér þyrfti að fara fram miklu ítarlegri athugun á aðstæðum og réttarstöðu.

Lögbundin gjafsókn í faðernismálum numin úr gildi hvað varðar móður og föður

Lagst er gegn því að lögbundin gjafsókn í faðernismálum sé numin úr gildi. Ef móðir eða faðir kys á annað borð að höfða slíkt mál þá er það í samræmi við þá hagsmuni ríkisvaldsins að börn séu réttilega feðruð. Þá hagsmuni ætti ríkisvaldið að vernda áfram með þeim hætti að veita sóknaraðilum faðernismála gjafsókn, sama hvort sóknaraðilinn sé barnið, móðirin eða faðirinn.

Umhugsunarefni varðandi aðild að vefengingarmálum

Vakin er athygli á því að aðilar að vefengingarmáli geta skv. 21. gr. verið barnið sjálf, móðir þess eða sá sem er skráður faðir (og að honum látnum erfingi hans er gengur jafnhliða eða næst barninu að erfðum). Svo virðist sem ekki hafi verið hugað að stöðu þess manns sem telur sig vera föður barns. Gæti því sú staða komið upp að barn hafi verið ranglega feðrað, annað hvort skv. 2. gr. frumvarpsins eða með rangri faðernisyfirlýsingu móður og faðernisviðurkenningu annars manns en raunverulegs föður. Ekki verður séð að 21. gr. frumvarpsins taki á þessum möguleika og geri raunverulegum föður kleift að sækja rétt sinn hvað þetta varðar. Enga umfjöllun er að finna um þetta í frumvarpinu og vert að velta fyrir sér hvernig fara eigi með þetta atriði.

Tálmun umgengni við ákvörðun forsjár

Fagnað er því nýmæli í 3. mgr. 34. gr. frumvarpsins að við úrlausn máls um forsjá skuli m.a. líta til þess hvort foreldri, sem krefst forsjár barns síns, hefur verið tálmud umgengni við barnið. Ákvæði sem þetta er mjög brýnt og þarft í lagatexta og áréttar enn þá gagnkvæmu grundvallarreglu að barn hafi rétt til að þekkja og umgangast báða foreldra sína.

Réttur barns til að tjá sig um mál

Í 43. gr. frumvarpsins er kveðið á um það að veita skuli barni, sem náð hefur nægilegum þroska, kost á að tjá sig um mál nema telja megi að slíkt geti haft skaðleg áhrif á barnið eða sé þýðingarlaust fyrir úrslit málsins. Rétt verður að telja að binda ekki slíkt ákvæði við ákveðinn aldur heldur sé réttast að miða við það að barnið hafi nægilegan þroska. Er þá lagt í hendur dómara að meta hvert einstakt tilvik fyrir sig. Í athugasemdum er títt fjallað um framkvæmd í nágrannalöndum og nefnt að algengt sé að miða við 12 ára aldur. Verður að telja að réttara sé að miða við hvern einstakling fyrir sig enda ljóst að stundum eru sum börn ekki með nægjanlegan þroska við 12 ára aldur á meðan önnur börn hafa nægjanlegan þroska miklu fyrr og það gæti jafnvel verið í einhverjum tilvikum skaðlegt fyrir yngri börn að fá ekki tækifæri til að tjá sig. Minnt er á ákvæði 12. gr. samnings um réttindi barna þar sem segir að aðildarríki skuli tryggja barni sem myndað getur eigin skoðanir rétt til að láta þær frjálsglega í ljós í öllum málum sem þá varða, og skal tekið réttmætt tillit til skoðana þess í samræmi við aldur þess og þroska. Þá er einnig kveðið á um það í 1. mgr. 12. gr. samningsins að barni skuli einkum veitt tækifæri til að tjá sig við hverja þá málsmeðferð fyrir dómi eða stjórnvaldi sem barnið varðar, annaðhvort beint eða fyrir milligöngu talsmanns eða viðeigandi stofnunar. Þar er réttur barns til að tjá sig um mál ekki bundið við tiltekinn aldur.

Um gengni þvinguð fram

Í frumvarpinu er áfram gert ráð fyrir dagsektarræðinu sbr. gildandi barnalög til að þvinga fram umgengni ef forsjárforeldri tálmar hana. Er þar ekki um veigamiklar breytingar að ræða en þó skal tekið fram að það er nýjung að sá sem á rétt til umgengni getur krafist þess við sýslumann að úrskurðað verði að dagsektir falli ekki niður fyrr en látið hafi verið af tálmunum og að umgengni hafi farið þrisvar sinnum fram, sbr. 48. gr. Þessu ákvæði er ætlað að koma í veg fyrir að forsjárforeldri heimili umgengni einu sinni til að fella niður dagsektir en taki síðan aftur til við að tálma umgengnina. Þetta ákvæði er þörf nýjung og mætti í rauninni helst segja að ekki sé gengið nógu langt enda um grundvallarréttindi að ræða fyrir bæði barn og það foreldri sem umgengnisréttinn á. Réttast væri að í úrskurðum sýslumanns um dagsektir væri þessi hátturinn ávallt hafður á og að dagsektir féllu aldrei niður fyrr en að umgengni hafi farið þrisvar sinnum fram, jafnvel þó að ekki sé gerð um það sérstök krafa. Þá vekja athygli ummæli í athugasemdum sem fylgja þessari tilteknu grein frumvarpsins. Þar er tekið fram að sýslumaður myndi að öðru jöfnu helst fallast á slíka kröfu um að umgengni þyrfti að fara fram þrisvar sinnum án tálmana til að dagsektir féllu niður, ef áður hefur verið úrskurðað um dagsektir og þær felldar niður eftir að umgengni hefur farið fram í eitt skipti. Þar sem um svo mikilvæg réttindi barns og foreldris er að ræða þegar kemur að umgengnisrétti telur undirrituð að í frumvarpinu sé ekki gengið nógu langt til að vernda þennan rétt með þessu tiltekna ákvæði 48. gr. Því ætti að stíga skrefið til fulls og kveða á um það, án kröfu, að alltaf þegar úrskurðaðar eru dagsektir þá skuli þær ekki falla niður fyrr en látið hafi verið af tálmunum og umgengni farið fram þrisvar sinnum, að undanskildum þeim tilvikum ef umgengnin fellur niður vegna atvika sem varða það foreldri sem á umgengnisréttinn.

Fjárnám fyrir dagsektum

Í 49. gr. er kveðið á um að fjárnám fyrir dagsektum megi gera samkvæmt kröfu þess sem tálmað er að njóta umgengnisréttar. Þessi grein er samhljóða 38. gr. núg. barnalaga. Telja má að kveða mætti skýrar á um framkvæmd þessa úrræðis og áframhaldandi innheimtuaðgerða í lagatextanum sjálfum en ekki eingöngu í athugasemdum þar sem segir að sá sem tálmað er að njóti umgengnisréttar sé

einnig gerðarbeiðandi við nauðungarsölu eða gjaldþrotaskipti. Mikilvægt er að kveða skýrt á um að hvorki nauðungarsala né gjaldþrotaskipti fari fram nema að kröfu þess sem tálmað er að njóti umgengnisréttar en þess eru dæmi að bú forsjárforeldris hafi verið tekið til gjaldþrotaskipta vegna dagsekta án þess að til hafi komið krafa hins foreldrisins og íhugar sá aðili nú bótamál á hendur ríkissjóði vegna þessa. Þar sem hér er um mjög íþyngjandi innheimtuúrræði að ræða sem getur orðið til þess að fjölskyldan missi heimili sitt við fjárnám og að bú forsjárforeldris verði tekið til gjaldþrotaskipta, en nauðsynlegt að kveða á um framkvæmdina í skýrum lagatexta.

Þegar úrskurður um dagsektir og fjárnám fyrir þeim nægir ekki til að koma á umgengni er í 50. gr. frumvarpsins gert ráð fyrir að héraðsdómari geti að kröfu þess sem rétt á til umgengni við barn, heimilað að henni verði komið á með aðfarargerð. Hér er um þarft nýmæli að ræða og má nú telja að bætt hafi verið úr máttlausum úrræðum núg. barnalaga varðandi tálmanir við umgengni.

Vernd gegn misnotkun, arðráni og ofbeldi

Vísað er til yfirlýsingar sem samin var á sérstökum fundi Allsherjarþings Sameinuðu Þjóðanna um málefni barna. Áhersla er lögð á að í barnalögum sé ákvæði sem verndi börn gegn misnotkun, arðráni og ofbeldi innan veggja heimila sinna. Ekki er gerð tillaga að sérrefsilagaákvæði í barnalögum vegna brota gegn slíku ákvæði en þó er talin nauðsyn á að slíkt ákvæði sé sett í barnalög.

Talsmaður barna

Ekki skal gengið svo langt að taka undir tillögur þess efnis að barn sé gert aðili að forsjármálum og því skipaður sérstakur réttargæslumaður í slíkum málum. Hins vegar er vert að hafa í huga að styrkja ákvæði um talsmann barna. Jafnvel að sett yrði í hendur dómara að skipa barni slíkan talsmann í ýmsum málaflokkum, ef dómari telur slíkt nauðsynlegt. Talsmaðurinn myndi þá gæta hagsmuna barnsins.

Að lokum skal tekið fram að þarft væri að huga nánar að nokkrum atriðum í frumvarpinu. Þer þar m.a. að nefna gildi yfirlýsinga um hver skuli fara með forsjá eftir andlát forsjáraðila, hvort sameiginleg forsjá ætti að verða meginregla og hvort þörf sé á að binda í lög að barni sé sjálfkrafa skipaður réttargæslumaður í forsjár og umgengnismálum.

Sigríður Rut Júlíusdóttir hdl.
samdi umsögn þessa að beiðni Barnaheilla.

Reykjavíkurborg

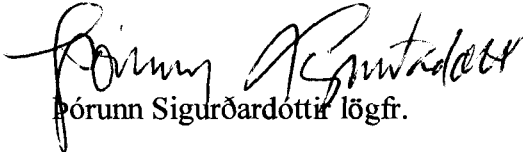
Alþingi
Erindi nr. P 128/353
komudagur 29. 11. 2002

Nefndasvið Alþingis
b.t. Helgu E. Þórisdóttur nefndarritara
Austurstræti 8 – 10
150 Reykjavík

Reykjavík, 2. desember 2002

Hjálagt eru umbeðnar umsagnir Barnaverndarnefndar Reykjavíkur um þrjú frumvörp sem lögð hafa verið fram á Alþingi. Um er að ræða eftirfarandi mál:
31. mál sameiginleg forsjá barns, 44. mál faðernismál og 180. mál barnalög, heildarlög.

f.h. Barnaverndarnefndar Reykjavíkur

Þórunn Sigurðardóttir lögfr.

Barnavernd Reykjavíkur

Skipholti 50b • 105 Reykjavík • Sími: 535 2600 • Símbref: 535 2699 • Tölvupóstur: barnavernd@fel.rvk.is

Umsögn Barnverndarnefndar Reykjavíkur um frumvarp til barnalaga

I. Almennt:

Allsherjarnefnd Alþingis hefur óskað eftir umsögn Barnverndarnefndar Reykjavíkur og Félagsþjónustunnar í Reykjavík um frumvarp til barnalaga, 180. mál, heildarlög, sem lagt var fyrir Alþingi á 128. löggjafarþingi 2002-2003.

Starfsmenn Barnaverndar Reykjavíkur ásamt starfsmönnum Félagsþjónustunnar hafa unnið að umsögninni, í samráði við formann Barnverndarnefndar. Það er mat umsagnaraðila að á heildina litið sé frumvarpið vel úr garði gert. Ákvæðin eru í góðri samfellu og efnistökin þannig að nokkuð auðvelt er að fá heildarsýn á brumavarpíð. Þá er ótvírætt að mörg ákvæði frumvarpsins fela í sér verulegar réttarbætur og má í því efni nefna ákvæði um feðrun og heimildir til höfðunar faðernismáls, ákvæði um tímabundna samninga um forsjá, fyllra og skýrara ákvæði varðandi forsjárskyldu foreldra, breytingar á reglum um hverjir verða sjálfkrafa forsjármenn, um yfirlýsinu um forsjárskipan eftir andlát forsjáforeldra svo einhver ákvæði séu nefnd.

Ljóst er að frumvarpið gerir ráð fyrir aðkomu barnaverndarstarfsmanna í mál sem tæplega teljast barnaverndarmál samkvæmt barnaverndarlögum (s.s. forsjárdeilur og umgengnismál) og varpa má því fram hvort slíkt fyrirkomulag sé heppilegt. Þá er einnig ljóst að frumvarpið felur í sér verulegar auknar kröfur til starfsmanna barnaverndarnefnda og um leið kostnaðarauka sem lagður er á herðar sveitarfélögum. Því verður ekki hjá því komist að gera athugasemd við að sifjalaganefnd kallaði ekki eftir athugasemdum sveitarfélaga og barnaverndarnefnda strax við upphaf endurskoðunar laganna. Einkum og sér í lagi þegar hafðar eru í huga þær auknu kröfur sem lagðar eru á herðar þeim aðilum verði frumvarpið að lögum.

II. Athugasemdir við einstök ákvæði frumvarpsins.

V. Kafli. Foreldraskyldur og forsjá barns.

- 33. gr. Sáttaumleitan.

Ljóst er að ákvæðið felur í sér þá breytingu að sýslumanni er ekki lengur skylt að bjóða barni sem náð hefur 12 ára aldri sérfræðiráðgjöf. Í 3. mgr. greinargerðar með frumvarpinu er vikið að skyldu dómara og sýslumanns í umgengnismáli til þess að kynna sér viðhorf barns áður en ákvörðun er tekin. Gert er ráð fyrir því að hann geti eftir atvikum falið sérfræðingum að ræða við barnið í stað þess að gera það sjálfur, en hann getur einnig falið öðrum að gera það, svo sem starfsmanni barnaverndarnefndar. Þá er því bætt við að framangreindar breytingar sifjalaganefndar eigi ekki á nokkurn hátt að skerða þennan rétt barnsins, skv. 43. gr. Telja verður að þetta ákvæði sé ekki skýrt og ekki ljóst með aðkomu starfsmanna barnaverndarnefndar að sáttaumleitan í skilningi 33. gr. frumvarpsins.

Því má velta upp hvort gert sé ráð fyrir því að gerður verði þjónustusamningur við barnaverndarnefnd á grundvelli ákvæðisins, þ.e. hvort barnaverndarstarfsmenn teljist sérfræðingar í skilningi ákvæðisins. Er þá einkum verið að vísa til óljóss orðalags greinargerðar. Í greinargerðinni er ekki vikið að því hver skuli standa straum af kostnaði við gerð þjónustusamninga við sérfræðinga. Ekki verður hjá því komist að álykta sem svo að ákvæðið bjóði upp á að sýslumaður snúi sér beint til barnaverndar og þiggi þar ókeypis ráðgjöf, sérstaklega í ljósi 74. gr. frumvarpsins um álitsumleitan.

VI. kafli. Dómsmál vegna ágreinings um forsjá barns.

- 43. gr. Réttur barns til að tjá sig um mál ofl.

1.mgr. kveður m.a. á um að dómari geti falið sérfræðingi að kynna sér viðhorf barns, hafi sérfróður maður ekki verið dómkvaddur. Ef viðkomandi sérfræðingur er ekki dómkvaddur, hver er þá aðkoma hans að máli? Er hér átt við að dómari geti kallað eftir sérfræðialiti t.d. starfsmanna barnaverndarnefndar? Ákvæðið þyrfti að skýra nánar.

4. mgr. Í greinargerð með frumvarpinu kemur fram að ekki er lagt til að dómari skipi sjálfur barni tilsjónarmann við meðferð máls. Þess í stað muni dómari beina því til barnaverndarnefndar að skipa barninu tilsjónarmann í samræmi við d- lið 24. gr. barnaverndarlaga. Óljóst er hvort gerð er krafa um að tilsjónarmaður (talsmaður) verði fagmaður á sviði sálfræði, barnageðlækninga eða félagsráðgjafar. Hins vegar er ljóst að tilsjónarmaður barnaverndar á grundvelli d. liðar 24. gr. barnaverndarlaga hefur í reynd ekki endilega verið slíkur fagaðili, a.m.k. ekki gerð krafa um slíkt. Þá er augljóst að ákvæði felur í sér auknar kröfur á herðar starfsmönnum barnaverndarnefnda. Einnig er óljóst hvort ákvæðið feli í sér að kynna þurfi mál fyrir nefnd til að skipa barni tilsjónarmann (skv. barnaverndalögum) í tilefni af beiðni dómara. Ekki kemur fram í greinargerðinni hver kemur til með að greiða kostnað af skipun / vinnu tilsjónarmanns. Rétt er að áréttta að nú þegar er gert ráð fyrir mjög takmörkuðu fjármagni til þessara mála hjá Barnavernd Reykjavíkur. Þá er rétt að benda á að í frumvarpi að hinum nýju barnaverndarlögum um ákv. 24. gr. kemur m.a. fram á að biðlistar séu eftir slíku úrræði og af því má leiða að nú þegar sé ekki hægt að anna slíkum úrræðum.

VII. Kafli Framkvæmd forsjárákvörðunar

- 45. gr. Framkvæmd forsjárákvörðunar.

3.mgr. Komi til aðfarargerðar skal sýslumaður boða fulltrúa barnaverndarnefndar til þess að vera viðstaddur og skal hann gæta hagsmuna barns. Telja verður að skýra þurfi nánar með aðkomu starfsmanna barnaverndarnefndar. Er hlutverki starfsmanna lokið um leið og gerðinni eða eiga þeir að fylgja málinu eitthvað eftir? Þá getur einnig verið vafamál hvort hagsmunum barns er best borgið með þvingunarúrræði eins og aðfarargerð.

- 47. gr. Úrskurður sýslumanns um umgengni.

4. mgr. Rétt er að vekja athygli á að nú þegar reynist erfitt að veita liðsinni við eftirlit með umgegnum með þeim starfsmannafjölda sem fyrir hendi er hjá Barnavernd Reykjavíkur og slíkt eftirlit er einnig mjög kostnaðarsamt, enda fer það oftast fram um

helgar og kvöld. Telja verður að skýra þurfi nánar hvað átt er við með orðalaginu “að undangengu samráði við barnaverndarnefnd” í frumvarpinu. Í dag er slík ákvörðun sýslumanns tekin án nokkurs samráðs við barnaverndarnefnd. Þá má velja því upp hvort nauðsyn er á atbeina starfsmanna barnaverndar í málum af þessu tagi? Mætti ekki allt eins gera ráð fyrir því að sýslumaður hefði eftirlitið alfarið á eigin hendi og réði til verksins sérstaka aðila?

9. mgr. Í greinargerð með 9. mgr. er vísað m.a. til 73. gr. sbr. 33. gr. frv. Spurning er hér, hvort verið sé að leggja til að sýslumaður geti notið atbeina starfsmanna barnaverndarnefnda varðandi sáttumleitanir.

- 48. gr. Dagsektir til að koma á umgengni.

4. mgr. Enn á ný er gert ráð fyrir inngrípi barnaverndarstarfsmanna í mál sem tæplega teljast barnaverndarmál skv. barnaverndarlögum. Þá er ekki skýrt tekið fram um það í frumvarpinu hver geti verið tilsjónarmaður í skilningi ákvæðisins. Er hér átt við að barnaverndarnefnd hlutist til um málið?

- 52. gr. Réttur til upplýsinga um barn.

2. mgr. Skýrt þarf að koma fram í hvers konar formi (munnlegar / skriflegar, ljósrit af gögnum, úrdráttur úr skýrslum) upplýsingar til forsjarlauss foreldris skuli vera veittar. Í greinargerð með núgildandi lögum er kveðið á um að upplýsingar skuli veittar munnlegar. Reynslan hefur sýnt að forsjarlausir foreldrar krefjast skriflegra gagna, því er rétt að skýrt sé kveðið á um framangreint í lagatexta.

- 53. gr. Framfærsla barns.

Ekki er skýrt kveðið á um framfærsluskyldu fósturforeldra í nýsamþykktum barnaverndarlögum. Helst má ráða að það sé sammingsatriði milli barnaverndarnefndar og fósturforeldra hvernig framræslu skuli háttað. Lögð er áhersla á mikilvægi þess að skýrt sé kveðið á um framfærsluskyldu fósturforeldra í lagatexta.

- 56. gr. Hverjir krafist geta meðlags.

Rétt er að áréttu með hliðsjón af því sem fram kemur í greinargerð, að ákvæði laga um félagþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991, gera ráð fyrir framfærsluskyldu foreldra til 18 ára aldurs. Reglur Félagþjónustunnar um fjárhagsaðstoð byggja á þeirri forsendu. Það heyrir til undantekninga að barni yngra en 18 ára sé veitt fjárhagsaðstoð til framfærslu. Slík aðstoð er þá veitt á grundvelli barnaverndarsjónarmiða og / eða fyrirbyggjandi ástæðum, eftir könnun á högum og aðstæðum barns og fjölskyldu. Nefna má sem dæmi að Félagþjónustan rekur tilsjónarsambýli fyrir ungmenni yngri en 18 ára sem af barnverndarsjónarmiðum hafa ekki getað búið á heimili forsjar skyldra foreldra sinna. Þessi ungmenni hafa m.a., ef foreldrar hafa ekki sinnt framfærsluskyldu sinni, notið fjárstuðnings Félagþjónustunnar á grundvelli barnaverndarsjónarmiða.

Með hliðsjón af greinargerð virðist 56. gr. gera ráð fyrir að sveitarfélögin gangi inn í framfærslu framfærsluskylds foreldris í sérstökum tilfellum. Verði sú raunin, verður að teljast eðlilegt að sveitarfélögin eigi endurkröfu á hið framfærsluskylda foreldri í þeim tilvikum. Þá vaknar spurning um hvort stofnun, eins og Félagþjónustan í Reykjavík, geti leitað eftir úrskurði um meðlag með barni með vísan til 56. gr.

XI. kafli. Meðferð og úrlausn stjórnvalda á málum samkvæmt lögum þessum.

- 74. gr. Álitsumleitan ofl.

Ljóst er að ákvæðið er mun viðtækara en ákvæði gildandi barnalaga. Felur ákvæðið í sér að sýslumaður getur alltaf kallað til starfsmenn barnaverndarnefndra telji hann hagsmuni barns krefjast þess. Þá kemur fram í greinargerðinni að sýslumaður skuli tiltaka tímafresti í beiðni sinni til nefndarinnar til samræmis við ákvæði 2. mgr. 9. gr. stjórnsýslulaga. Nú þegar hefur Barnaverndarnefnd Reykjavíkur ekki á að skipa nægjanlegum mannafla til þess að sinna brýnum fyrirbyggjandi verkefnum. 74.gr. frumvarpsins felur því augljóslega í sér kröfu um aukinn mannafla og skyldur á barnaverndarnefnd, án þess að gert sé ráð fyrir auknu fjármagni samhliða.

III. Lokaorð

Í lokin er rétt að ítreka það að hvorki Félagsþjónustan í Reykjavík né Barnavernd Reykjavíkur vill færast undan þeim skyldum sem á þessa aðila eru lagðar, þó svo að í athugasemdum með einstökum ákvæðum hafi verið vakin athygli á þessum auknu kröfum. Hins vegar verður að telja athugasvert að ekki er gert ráð fyrir auknu fjármagni til sveitarfélaganna til þess að mæta þessum verulega aukna kostnaði sem augljóslega mun fylgja verði frumvarpið að lögum.

Reykjavík,
29. nóvember 2002

f.h. Félagsþjónustunnar í Reykjavík

Dóra Björnsdóttir

f.h. Barnaverndar Reykjavíkur

Guðrún Þorvaldsdóttir

Alþingi
b.t. Helgu Þórisdóttur
nefndarritara
150 Reykjavík

Efni. Umsögn

Vísað er til bréfs yðar dags. 21. október sl. þar sem óskað er umsagnar um frumvarp til nýrra barnalaga, 180. mál.

Barnaverndarstofa fagnar því að fá tækifæri til að fjalla um frumvarpið. Rétt þykir að geta þess að Barnaverndarstofu hefur gefist kostur á að koma að frumvarpinu á fyrri stigum. Þannig sendi Barnaverndarstofa sífjalaganefnd umsögn um drög að frumvarpi í desember 2001. Meira um vert er að starfsmaður Barnaverndarstofu sat að beiðni félagsmálaráðuneytisins fund með fulltrúum félags- og dómsmálaráðuneytis í október sl. þar sem farið var yfir efni frumvarpsins og athugasemdir félagsmálaráðuneytisins um tiltekin atriði. Sameiginleg niðurstaða fundarins var sú að nauðsynlegt væri að skerpa skil milli barnalaga og barnaverndarlaga og þannig breyta ákvæði 4. mgr. 43. gr. frumvarpsins svo og öðrum ákvæðum sem vísuðu til sömu efnisatriða. Að beiðni dómsmálaráðuneytis voru mótaðar orðalagsbreytingar á umræddum ákvæðum og leggur Barnaverndarstofa þunga áherslu á að þessar breytingar verði gerðar áður en frumvarpið verður að lögum. Nánar er gerð grein fyrir þessum breytingartillögum hér á eftir og leyfir Barnaverndarstofa sér að koma á framfæri þeim tillögum að nýjum ákvæðum sem mótaðar voru í samstarfi við dómsmálaráðuneytið.

Barnaverndarstofa lýsir ánægju sinni með þá gagngerðu heildarendurskoðun sem gerð hefur verið á barnalögum og fjölmörg þau nýmæli sem kveðið er á um í frumvarpinu. Eftirfarandi eru einungis týnd til þau atriði sem gerðar eru athugasemdir við.

1. Inntak forsjár - 28. gr.

Barnaverndarstofa telur brýnt að ræða frekar inntak forsjár og marka með skýrari hætti réttarstöðu forsjáforeldra og barna. Í frumvarpinu er einungis fjallað um þessi atriði á almennum nótum en engin afstaða tekin til þess hvort börn skuli njóta sjálfsákvörðunar- eða meðákvörðunarréttar á tilteknum sviðum. Til samanburðar má benda á ákvæði 32. gr. norskra barnalaga þar sem mælt er fyrir um rétt barna til að taka ákvarðanir um skólagöngu sína og þátttöku í félögum. Barnaverndarstofa hefur ætíð verið fylgjandi því að foreldrar fari með forsjá barna sinna til 18 ára aldurs en hefur jafnframt bent á að börn verði að njóta stigvaxandi réttinda miðað við aldur og þroska og leitast verði við að tryggja börnum þessi réttindi á afmörkuðum sviðum. Telur Barnaverndarstofa að löggjafinn hafi alls ekki

hugað nægilega að þessi eftir hækkun sjálfræðisaldurs barna og fullyrðir að í sífellu vakni spurningar um réttarstöðu barna og foreldra að þessu leyti. Þannig virðist óljóst hvort krafist er samþykkis foreldra áður en börnum er veitt þjónusta í samfélaginu og hvort forsjáraðilum er almennt tryggð vitneskja um afskipti eða þjónustu við börn, svo sem af hálfu lækna, sálfræðinga, námsráðgjafa eða annarra. Þá er réttarstaða barna á mörgum sviðum óljós að þessu leyti, svo sem réttur til þátttöku í félögum og réttur til tjáningar, svo sem þátttöku í skoðanakönnunum, viðtölum eða efni í fjölmiðum o.þ.h.

Barnaverndarstofa saknar umfjöllun um þessi atriði við setningu nýrra barnalaga og hvetur til þess að skoðað verði vandlega hvort rétt sé að skerpa á réttarstöðu bæði forsjáraðila og barna á afmörkuðum sviðum.

2. Skráning forsjár - 32. gr.

Barnaverndarstofa telur mjög æskilegt að auðvelda Hagstofunni að halda skrá yfir hverjir fari með forsjá barna, sbr. að sinu leyti 7. mgr. 34. gr. frumvarpsins. Mælt er með því að bæta við 5. mgr. 32. gr. ákvæði um að sýslumanni sé skylt að senda afrit af staðfestum samningi til Þjóðskrár.

3. Sérfræðiráðgjöf við úrlausn forsjár- umgengnis- og dagsektarmála - 33. gr.

Barnaverndarstofa fagnaði því þegar löggjafinn skyldaði sýslumenn til að bjóða aðilum sérfræðiráðgjöf til að aðstoða þá við að finna lausn máls með tilliti til þess sem er barni fyrir bestu. Barnaverndarstofa mælir ekki með því að sérfræðiráðgjöf til handa barni komi einungis til álita að fengnu samþykki frá foreldrum. Barnaverndarstofa telur sýnt að sum börn óski þess sérstaklega að ræða ágreining við óháðan aðila og að auki sé mikilvægt að tryggja að annar forsjáraðili geti tryggt barninu aðgang að ráðgjöf þegar þannig stendur á. Leggja verður áherslu á réttur barna til þátttöku snýr ekki eingöngu að því að börn fái að tjá sig heldur er einnig mikilvægt að börn fái upplýsingar um réttarstöðu sína og annarra og um gang málanna.

4. Tilsjónarmaður - 4. mgr. 43. gr. og 74. gr.

Barnaverndarstofa hefur harðlega mótmælt þeirri útfærslu sem hér er lögð til á samskiptum úrskurðaraðila skv. barnalögum og barnaverndarnefnda. Var þetta atriði sérstaklega rætt á fundi félagsmála- og dómsmálaráðuneytis, sem vísað var til hér að ofan, og náðist samkomulag um að breyta orðalagi þessara ákvæða. Barnaverndarstofa hefur ætíð lagt mikla áherslu á að skerpa skilin á milli barnalaga og barnaverndarlaga eins og frekast er kostur. Ljóst er að deilur um forsjá og umgengni reynast aðilum oft erfiðar og þeim fylgir tilfinningalegt álag fyrir börn. Ákvæði barnalaga verða að taka mið af þessu og nauðsynlegt er að þau úrræði þeirra laga sem taka á lausn ágreinings og stuðningi við aðila dugi fyrst og fremst til að tryggja velferð þeirra sem í hlut eiga. Ágreiningur um forsjá og umgengni gerir mál ekki að barnaverndarmáli heldur verða þar aðrir

þættir að koma til. Barnaverndarstofa telur ákvæði 4. mgr. 43. gr. og 74. gr. á skjön við ákvæði barnaverndarlaga og í andstöðu við ákvæði reglugerðar nr. 452/1993 þar sem hlutverk tilsjónarmanns er skilgreint. Tilsjónarmaður er sérstakt úrræði skv. barnaverndarlögum, þ.e. sá sem aðstoðar foreldra við að sinna forsjár- og uppeldisskyldum sínum, og er hér um að ræða hlutverk ólíkt því sem talin er þörf á skv. greinargerð sem fylgir frumvarpi til barnalaga. Í barnaverndarlögum er lögð rík áhersla á feril við vinnslu barnaverndarmáls, þ.e. að mál sé kannað og metið með fullnægjandi hætti áður en unnt er að skoða beitingu úrræða. Þá gilda sérstök ákvæði í barnaverndarlögum um beitingu úrræðana sem þau lög tiltaka og mikið lagt upp úr að nota ætíð það úrræði sem hentar hverju sinni sem getur í mörgum tilvikum verið annars konar og meiri stuðningur en skipan tilsjónarmanns eða persónulegs ráðgjafa. Mjög óeðlilegt sé að gera ráð fyrir að dómari eða sýslumaður geti beint tilmælum til barnaverndarnefndar um beitingu tiltekins úrræðis í barnavernd.

Ljóst er að einstök mál eru bæði til meðferðar hjá úrlausnaraðilum skv. barnalögum vegna deilu um forsjá eða umgengni og einnig hjá barnaverndaryfirvöldum vegna aðstöðu forsjárforeldris eða barns. Barnaverndarstofa telur að vel geti farið á því að brýna tilkynningarskyldu fyrir dómurum og sýslumönnum en gera verði ráð fyrir að þá hefjist hefðbundin vinnsla barnaverndarmáls skv. ákvæðum barnaverndarlaga.

Rétt þykir að nefna hér tillögu sem lögð var fyrir dómsmálaráðuneytið að þeirra beiðni í október sl. um orðalag nýrrar 4. mgr. 43. gr. og talið er að sátt hafi náðst um:

"Ef þörf er á skal dómari tilkynna til barnaverndarnefndar um aðstæður barns. Ber barnaverndarnefnd að taka málið til meðferðar á grundvelli ákvæða barnaverndarlaga og beita viðeigandi úrræðum til stuðnings barni þegar það á við."

Í kjölfarið er nauðsynlegt að breyta orðalagi 4. mgr. 48. gr., þ.e. í stað "sérstaklega tilnefnds tilsjónarmanns" komi "sérstaklega tilnefnds umsjónarmanns". Að sama skapi er nauðsynlegt að breyta 74. gr. og taka út vísan í 4. mgr. 43. gr. Þess í stað var gerð tillaga um svohljóðandi orðalag:

"Ef þörf er á skal sýslumaður tilkynna til barnaverndarnefndar um aðstæður barns. Ber barnaverndarnefnd að taka málið til meðferðar á grundvelli ákvæða barnaverndarlaga og beita viðeigandi úrræðum til stuðnings barni þegar það á við."

5. Hlutverk barnaverndarnefnda við úrlausn umgengnisdeilu - 4. mgr. 47. gr., 4. mgr. 48. gr. og 74. gr.

4. mgr. 47. gr.

Eins og áður hefur komið fram þykir Barnaverndarstofu ástæða til að áréttta að þörf sé á að gera skýran greinarmun á málum sem barnaverndarnefndir fjalla um og heyra undir barnaverndarlög og þeim málum sem eru til meðferðar hjá opinberum aðilum og heyra undir barnalögin. Það að sýslumaður geti mælt svo fyrir í úrskurði, að undangengnu samráði við barnaverndarnefnd að umgengni skuli fara fram undir eftirliti eða með liðsinnis barnaverndarnefndar eða sérstaklega tilnefnds umsjónarmanns gerir að hlutverk verða óskýr. Barnaverndarstofa hefur orðið vör við að oft skapast óvissa hjá barnaverndarnefndum um hvernig þeim beri að inna núverandi lagaskyldu sína af hendi og í frumvarpinu eru þessi atriði í engu skýrð nánar. Hvert er hlutverk umsjónarmannsins ef hann kemst að því að ekki fari nægilega vel um barnið hjá umgengnisforeldrinu? Á hann að skila skýrslu um það og þá hvert? Er umsjónarmaðurinn starfsmaður barnaverndarnefndar og á barnaverndarnefnd að bera kostnað af starfi hans? Borið hefur á að deilur hafi risið milli barnaverndarnefnda þar sem barnið býr og þar sem umgengnisforeldri býr um það hver eigi að standa straum af kostnaði. Í þeim tilvikum sem foreldrar búa á ólíkum landssvæðum getur komið til verulegur kostnaður vegna ferða og upphalds umsjónarmanns. Einnig hafa komið upp tilvik þar sem gert er ráð fyrir að umgengni standi yfir heila helgi eða á hátíðisdögum.

Barnaverndarnefndir hafa nóg með að sinna hlutverki sínu skv. barnaverndarlögum og því er ekki eðlilegt að þær þurfi að bera þennan kostnað

Með hliðsjón af því sem að framan segir mælir Barnaverndarstofa gegn því að barnaverndarnefnd liðsinni um umgengni á þann hátt sem lagt er til í 1. málslið. 4. mgr. 47. gr.

1. málsgrein 4. mgr. 48. gr.

Með hliðsjón af því sem að framan segir um merkingu orðsins tilsjónarmanns í barnaverndarlögum er lagt til að orðið umsjónarmaður verði notað í staðinn. Þannig yrði orðalagsbreytingin sú að í stað "sérstaklega tilnefnds tilsjónarmanns" verður "sérstaklega tilnefnds umsjónarmanns" Það sama gildir um athugasemdir við þessa grein.

74. gr.

Barnaverndarstofa mótmælir því alfarið að barnaverndarnefndum sé ætlað að veita umsögn í umgengnismálum þar sem hér er um allt annað og afar ólíkt hlutverk að ræða.

Umsögn barnaverndarnefndar gerir málsmeðferðina einnig óskýra fyrir aðilum málsins, sem telja hlutverk nefndarinnar annað og meira og gera oft á tíðum kröfur um ákvarðanir sem nefndin hefur ekki umboð til.

Í framvarpinu er lögð áhersla á að einn sérfræðingur gefi umsögn í forsjárdeilum og því er mjög óeðlilegt að starfsmenn barnaverndarnefnda

ásamt nefndunum sjálfum með tilheyrandi málsmeðferð þurfi að afgreiða
umsagnir í umgengnisdeilum, sem eiga að heita einfaldari mál.

Virðingarfyllst
f.h. Barnaverndarstofu

Hrefna Friðriksdóttir

Alþingi
Erindi nr. Þ 128/149
komudagur 20.11.2002

Reykjavík, 11. nóv. 2002

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Efni: Umsögn Biskupsstofu og Prestafélags Íslands um frumvarp til barnalaga

Biskupsstofa og PÍ leggja áherslu á að löggjöf í þágu barna taki ávallt mið af velferð þeirra.

Prestar telja að nokkuð virðist skorta á foreldrar séu nægjanlega upplýstir um umgengnis- og forsjármál almennt. Sérstaklega á þetta við um sameiginlega forsjá og hvað hún hefur í för með sér.

Íhuga þarf því hvort ekki væri rétt að skylda foreldra sem eru að skilja eða búa ekki saman til að fara í ráðgjöf hjá sérfræðingi í fjölskyldumálum áður en ákvörðun um umgengni og forsjá er tekin eins og tíðkast í Noregi. Í slíku viðtali eru foreldrar aðstoðaðir við að komast sjálfir að samkomulagi um barnið sitt og framtíð þess. Einnig er sjálfsagt að foreldrar sem eru í umgengnis- og forsjárdeilum fari í þess háttar ráðgjöf.

Virðingarfyllst,

Ragnhildur Benediktsdóttir, skrifstofustjóri Biskupsstofu

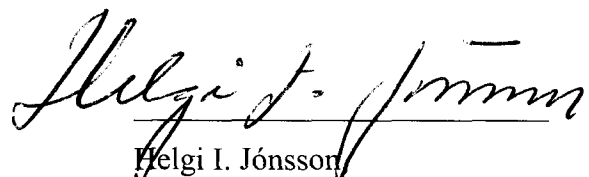
Alþingi
Erindi nr. P 128/47
komudagur 13.11.2002

Dómarafélag Íslands
Dómhúsinu við Lækjartorg
150 Reykjavík

Reykjavík, 8. nóvember 2002.

Allsherjarnefnd Alþingis
Alþingi við Austurvöll
150 Reykjavík

Dómarafélag Íslands hefur fengið til umsagnar frumvarp til barnalaga, sem lagt var fyrir Alþingi á 128. löggjafarþingi 2002-2003. Félagið telur ekki ástæðu til að gera athugasemdir við frumvarpið, en vekur athygli á því, að með lögfestingu þess aukast enn verkefni dómstólanna, sem eru ærin fyrir, meðal annars vegna síaukins málafjölda. Verði álag á dómara óhóflegt leiðir það óhjákvæmilega til þess, að dómsmál verða fyrir auknum tögum. Samkvæmt 3. mgr. 38. gr. frumvarpsins skal flýta meðferð forsjármála. Vandséð er hvernig því verður komið við, án þess að önnur dómsmál verði fyrir tögum. Dómarafélag Íslands hefur áður bent á þetta í umsögn frá 24. apríl 2001 til félagsmálanefndar Alþingis um frumvarp til barnaverndarlaga. Dómarafélagið varar enn á ný við þeirri þróun, að stöðugt er verið að auka verkefni dómstólanna, án þess að við því verði brugðist með viðeigandi úrræðum.

Helgi I. Jónsson
formaður Dómarafélags Íslands

DÓMSTÓLARÁÐ

Alþingi
Erindi nr. P 128/73
komudagur 15.11.2002

Allsherjarnefnd Alþingis
b.t. Helgu E. Þórisdóttur nefndarritara
Alþingi
150 Reykjavík

Reykjavík, 13. nóvember 2002

Efni: Umsögn um frumvarp til barnalaga

Með bréfi dagsettu 21. október sl. var Dómsstólaráði sent til umsagnar framangreint frumvarp til barnalaga.

Dómsstólaráð tók frumvarpið til skoðunar á fundi sínum 7. nóvember sl.

Dómsstólaráð mótmælir harðlega mati fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytis þar sem segir að ekki sé ástæða til að ætla að lögfesting frumvarpsins hafi teljandi áhrif á útgjöld dómstóla. Með frumvarpinu er dómstólum enn falin veruleg ný verkefni án þess að þeim verkefnum fylgi fjárveiting. Skemmst er að minnast lögfestingu nýrra barnaverndarlaga. Þar var niðurstaðan sú sama, dómstólum voru falin veruleg verkefni án fjárveitinga. Nú er svo komið að dómstólarnir geta ekki tekið að sér frekari verkefni án þess að til komi fjárveiting til greiðslu launa starfsmanna til að sinna þessum verkefnum.

Héraðsdómstólarnir glíma nú við verulega fjölgun mála. Það gerist á sama tíma og stöðugildum héraðsdómstóla hefur fækkað úr 50 í 38 og uppsafnaður fjárhagsvandi er svo mikill að horfur eru á að segja þurfi upp allt að 10% starfsmanna til þess að endar nái saman á næsta ári.

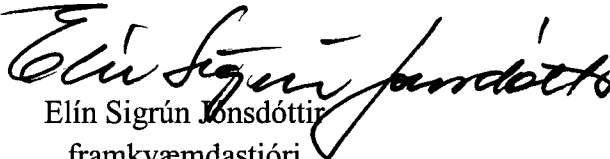
Til fróðleiks fylgja hér með tafla er sýnir þá umtalsverðu aukningu mála sem orðið hefur sl. fimm ár.

DÓMSTÓLARÁÐ

Innkomin mál í stærstu málaflokkum við héraðsdómstólana, árin 1998 til 2002 (miðað við fyrstu 9 mánuði hvers árs)							
	1998	1999	2000	2001	2002	Fjölgun 2001/2002	Fjölgun 1998/2002
Einkamál	6369	7747	10384	13762	19088	39%	200%
Akærumál	1556	1497	1541	1686	1853	10%	19%
Gjaldþrotaskipti	1191	1341	1354	1498	1877	25%	58%
Rannsóknarúrskurðir	263	441	500	552	616	12%	134%

F.h. Dómstólaráðs

Elín Sigrún Jónsdóttir
framkvæmdastjóri

Félag ábyrgra feðra

Stofnað 10. september 1997. Sími 891-8644. Pósthólf 706, 121 Reykjavík

Reykjavík, 22. nóvember 2002.

Nefndasvið Alþingis

Allsherjarnefnd

Austurstræti 8-10

101 Reykjavík

**Efni: Breytingatillögur við Þskj. 181 – 180. mál á 128.
löggj.þingi 2002 – 2003. Frv. dómsmrh til barnalaga**

Félag ábyrgra feðra starfrækir neyðarlínu og þangað hringja á fimmta hundrað feðra árlega. Yfir 90% af hringingum fjalla um eftirfarandi tvö atriði;

1. Samningar um umgengni við börnin eru brotnir af forsjárforeldrinu.
2. Lágmarksumgengi forsjárlausra foreldra (feðra) við börnin er ekki fyrir hendi vegna tálmunar forsjárforeldrisins.

Við teljum að umrætt frumvarp dómsmálaráðherra að ýmsu leyti jákvætt. Þó teljum við að það taki ekki tillit til ofangreindra atriða og óskum því eftir neðangreindum breytingum á frumvarpinu.

1. Í 48. gr. falli eftirfarandi málsgrein niður: „Áfallnar dagsektir falla niður þegar sýslumaður telur að látið hafi verið af tálmunum.“

Hér á landi er því miður allt of mikið um að forsjárforeldrar tálmi umgengni barns og hins forsjárlausra foreldris. Slíkt veldur barninu skaða og hlýtur að flokkast undir andlegt ofbeldi gagnvart því. Þess vegna telur Félag ábyrgra feðra nauðsynlegt að hafa til staðar úrræði til að þvinga forsjárforeldra til að tryggja eðlilega umgengni barns og hins foreldrisins. Dagsektir eru eitt slíkt úrræði. Þótt tekið sé fram í 3. mgr. 48. gr. að „umgengni hafi farið þrisvar fram undir eftirliti fulltrúa barnaverndarnefndar“ telur félagið fulla þörf á dagsektarákvæðinu því tálmun er mynstur í mörgum tilvikum og ekki ástæða til að taka af forsjárlausra foreldrinu möguleika til að halda sambandi við barn sitt

eða börn. Því vill Félag ábyrggra feðra að dagsektir séu alvöru úrræði og falli ekki niður, enda tilgangslítið að gera fjárnám fyrir dagsektum sem sjálfkrafa falla niður (sbr. 49. gr).

- 2. Í 46. gr. skal bæta við eftirfarandi setningu sem 1. mgr.: „Umgengni barns við foreidra sína skal vera sem jöfnust en þó aldrei minni en 118 dagar á ári hjá því foreldri sem ekki hefur forsjána.“**

Lágmarksumgengni er hér ákveðin 118 dagar en það er niðurstaðan af svokölluðum helgarpabbapakka, þar sem barnið er hjá forsjárlausa foreldrinu aðra hverja helgi, einn dag þess á milli, 30 daga að sumri og til skiptis eina viku í senn um stórhátíðir. Samtals 118 dagar að meðaltali yfir árið. Við teljum að binda eigi þennan lágmarksrétt í lög en ekki hafa hann í valdi sýslumanna. Bendum við jafnframt á að ýmsar skyldur feðra (forsjárlausra foreldra), eins og barnameðlag, eru vandlega skilgreindar í frumvarpinu.

- 3. Í 31. gr. skal 2. mgr. hljóða svo: „Forsjá skal ávallt vera sameiginleg nema sérstakar aðstæður hindri. Skal barn vera hjá báðum foreldrum á víxl.“**

Rökstuðningur félagsins fyrir þessum breytingum er sá að samkvæmt Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna er skýrt mælt með því að foreldrar sinni sameiginlega uppeldi barna. Það er almennt viðurkennt að traust samband barns og foreldra er ein besta aðferðin til að tryggja barninu sem mestan þroska. Þess vegna teljum við sameiginlega forsjá og sem jafnasta umgengni við báða foreldra langbesta kostinn fyrir alla aðila.

Með ósk um jákvæð viðbrögð

Garðar Baldvinsson
formaður Félags ábyrggra feðra
<http://www.abygirfedur.is>

Alþingi
Erindi nr. P 128/92
komudagur 18.11.2002

Félag einstæðra foreldra, Tjarnargötu 10d, Reykjavík, Sími: 551-1822, Fax: 562-8270

Nefndarsvið Alþingis,
Austurstræti 8-10,
150 Reykjavík.

18.11.2002.

Umsögn um frumvarp til barnalaga, 180 mál, heildarlög.

Eins og fram kom í umsögn Félags einstæðra foreldra til sifjalaganefndar um drög að frumvarpi til nýrra barnalaga er heildarendurskoðun á lögnum mikilsvert skref til réttarbóta á sviði barnaréttar. Helstu nýmæli laganna eru til bóta og styrkja réttarstöðu aðila í málum á þessu réttarsviði. Einnig hafa helstu agnúar núgildandi barnalaga varðandi vinnslu mála og framkvæmd hjá sýslumanni og fyrir dómstólum verið sniðnir af og ný fyrirmæli gefin um betri verklagslegur.

En það er þó aldrei svo að ekki megi eitthvað betur fara og gaumgæfa. Eftirfarandi athugasemdir eru settar fram í þeim tilgangi.

40. gr. Grein þessi kemur í stað 59. gr. gildandi barnalaga nr. 20/1992. Í 2. mgr. laganna er dómara veitt heimild til þess að ákveða að sáttatilraun í stofnun um fjölskylduráðgjöf komi í stað sáttaumleitana dómara. Lítið hefur reynt á þessa heimild gegnum árin, en í kjölfar tilraunarverkefnis dómsmálaráðuneytis hjá embætti sýslumannsins í Reykjavík að bjóða foreldrum í umgengnisdeilu sáttameðferð á vegum embættisins og síðar tilkomu 37. gr. A BL, sbr. L 18/2001, hefur orðið vart við vilja dómara til að nýta þessa heimild. Á síðustu tveimur árum hefur undirrituð sem lögmaður annars málsaðila fengið dómara til að vísa aðilum í sáttameðferð hjá fagaðila í fjölskyldumeðferð með mjög góðum árangri. Í öllum tilvikum var leitað til Sigrúnar Júlíusdóttur, félagsráðgjafa og prófessors, og leiddi sáttameðferð hennar, með 2-3 viðtölum, til samkomulags foreldranna þannig að hægt var að ljúka málunum með dómsátt.

Ekki þarf að orðlengja um kosti þess að ná fram sáttum með þessum hætti. Jafnfamt því að ná samkomulagi má ætla að foreldrarnir fái fyrir tilstilli fagaðilans aukið og betra innsæi í þarfir barna sinna og foreldraskyldur sínar almennt.

Ákvæði 40. gr. gerir ráð fyrir að dómari hafi einungis tvo valkosti, annars vegar að annast sáttaumleitan sjálfur eða senda aðila í sáttameðferð hjá sálfræðingum á vegum sýslumannsembættis í héraðinu.

- Þessi takmörkun virðist geta hamlað þeirri jákvæðu þróun og reynslu sem fengist hefur við að senda málsaðila í sáttameðferð hjá fagmanni í fjölskyldumeðferð.
- Hætta er á að verulegur “flöskuháls” myndist við sáttameðferð í forsjármálum hjá fagaðilum sýslumannsins í Reykjavík, þegar horft er til þess umfangs sem sáttameðferð þeirra á að þjóna, bæði sýslumannsembættinu og héraðsdómi.

- Þá er ljóst að verulegur munur er á aðstæðum sýslumannsembættis í dreyfbylinu og á höfuðborgarsvæðinu til að sinna þessu hlutverki.

Því er lagt til að 40. gr. hljóði svo:

“Dómari getur ákveðið að sátta verði leitað milli aðila eftir ákvæði 33. gr. eða hjá til þess bærum fjölskylduráðgjafa í stað þess að gera það sjálfur.”

Ef þessi tillaga nær fram að ganga má gera má ráð fyrir að fagfólk með sérmenntun á sviði fjölskyldumeðferðar, t.d. sálfræðingar, félagsráðgjafar, prestar og lögfræðingar, geti leitað samninga við dómsmálaráðherra um heimild til slíkrar þjónustu við héraðsdóm.

Það sjónarmið að best sé að sáttameðferð í ágreiningsmálum foreldra vegna málefna barna sinna fari fram í skjóli sýslumannsembættis því það gefi úrræðinu aukna þyngt og hvata til aðila að ná samkomulagi, á ekki við þegar um dómsmál er að ræða. Ætla má að heimildir dómara samkvæmt 42. gr. frv. gefi þessu heimildarúrræði dómara nægilega þyngd.

49. gr. Lagt er til að ríkissjóður verði gerðarbeiðandi um fjárnám fyrir dagsektum og öðrum alvarlegri innheimtuaðgerðum í stað foreldris sem tálmað er að njóta umgengnisréttar. Það fyrirkomulag myndi tryggja samræmi í framkvæmd innheimtuaðgerða og tryggja að þeir foreldrar sem af einhverjum ástæðum hindra umgengni lúti sömu réttarframkvæmd.

Í grg. með 49. gr. kemur fram að það sé einnig umgengnisforeldrið sem sé gerðarbeiðandi um nauðungarsölu og gjaldþrotaskipi hjá forsjáforeldrinu ef svo langt er gengið. Telja verður það vafasamt að setja slík þvingunarúrræði í hendur foreldris sem finnst á sér brotið og gaumgæfir e.t.v. ekki afleiðingar gerðanna á líf og uppeldisaðstæður barnsins. Þá má einnig spyrja hvort við slíkar aðstæður sé ekki fremur kominn grundvöllur fyrir umgengnisforeldrið að láta reyna á breytingu á forsjá barnsins, en við endurskoðun forsjár barns ber að líta til hvernig umgengni barns við það foreldri sem það býr ekki hjá hefur gengið, sbr. 10. tl. grg. með 34. gr.

50. gr. Í greininni er gert ráð fyrir að umgengni með aðfarargerð komi ekki til greina nema úrskurður um dagsektir og fjárnám fyrir þeim liggi fyrir. Spurning er hvort það sé viðurhlutaminni aðgerð fyrir barnið að heimila að umgengni verði komið á með aðfarargerð heldur en afleiðingar fjárnáms og eftirfarandi uppboðs á eignum þess foreldris, sem barnið býr hjá. Slíkar aðgerðir gætu haft alvarlegri afleiðingar á tilfinningalíf og félagslegar aðstæður barns heldur en skynsamlega framkvæmd aðfarargerð til að tryggja umgengni barns við umfengnisforeldri sitt. Í þessu sambandi þarf einnig að huga að því hvaða áhrif það geti haft á fjárhagslega stöðu forsjáforeldris að gert sé árangurslaust fjárnám fyrir þessum dagsektum hjá því. Árangurslaust fjárnám leiðir venjulega til útilokunar á þjónustumöguleikum viðkomandi foreldris hjá bönkum og lánastofnunum. Slík niðurstaða getur haft veruleg áhrif að uppeldisaðstæður barns og verið því til tjóns.
- Því er lagt til að kvöð um fjárnám verði felld niður og úrskurður um dagsektir verði látið duga eða áskilnaður verði um að ríkið verði gerðarbeiðandi við innheimtuaðgerðir dagsekta.

55. gr. 1. mgr. tekur skýrt fram að samningur um meðlag með barni sé aðeins gildur að sýslumaður staðfesti hann eða fyrir liggi dómsátt um meðlagið.

Í grg. um 55. gr. er skylda lögð á sýslumann eða dómara að kanna hvort samningurinn sé í samræmi við ákvæði laga og hagsmuni barns og synja beri staðfestingu ef svo reynist að hann sé andstæður hag barns eða "...ef samningurinn er í andstöðu við lög." (bls. 76).

Með hliðsjón af lögskýringarsjónarmiðum sem fram koma í niðurlagi umfjöllunar um IX. kafla frv., bls. 75, en þar stendur að foreldrum sé í samræmi við þargreind sjónarmið óheimilt við fjárskipti sín að semja svo um að það foreldri sem barn býr hjá fái aukinn hlut í eignum í stað meðlags með barni. Einnig sé foreldrum óheimilt að semja um að eign færist á nafn barns í stað mánaðarlegrar greiðslu meðlags.

- Gerð er athugasemd um hvort þessi lögskýringarsjónarmið séu ekki í andstöðu við hjúskaparlög? Nánar skýr ákvæði 3. másl. 6. gr. hjúskaparlaga nr. 31/1993 um samningafrelsi hjóna um fjárskipti við skilnað að borði og sæng og lögskilnað.
- Þá er athugandi hvort það geti ekki einmitt þjónað hagsmunum barns að því foreldri sem barnið býr hjá sé eftir skilnað eða sambúðarslit gert kleift að halda heimil fyrir börnin í íbúð fjölskyldunnar eða styrkja fjárhagslega getu þess til íbúðarkaupna og þannig tryggja betri uppeldisaðstæður barna. Af reynslu undirritaðrar af þessum málum taka slík samningsákvæði oft til viðbótarmeðlags með börnum fremur en lögbundins meðlags. Þá ber að hafa í huga að slík samningsákvæði grundvallast á vilja beggja aðila og viðleitni til að raska sem minnst aðstæðum barna sinna vegna slita á parsambandi foreldranna. Fyrirkomulagið getur einnig auðveldað meðlagsgreiðanda að standa skil á meðlagsgreiðslum, t.d. ef viðkomandi ætlar sér í nám eða námsdvöl erlendis.
- Það sjónarmið að jafnar og þéttar meðlagsgreiðslur nýtist barni best til framfærslu almennt séð útilokar það ekki að barn hafi verulega hagsmuni af því að hluti af framfærslukostnaði þess sé greiddur með öðrum hætti. T.d. með framlagi þess foreldris sem flytur af heimilinu til að undirlétta forsjár- eða umönnunarforeldri húsnæðiskostnað. Má ekki álykta sem svo að mánaðarleg útgöld þess foreldris léttist vegna aukins hluta í eignum við fjárskiptin og það hafi þá rýmri ráð varðandi annan framfærslukostnað barns. Framfærsla barns felur óhjákvæmilega í sér húsnæðiskostnað þess foreldris sem barnið býr hjá. Að hindra slíkt úrræði skerðir möguleika foreldra í samningum sínum til að tryggja tekjuminna foreldrinu, oftast móður, getu til að halda íbúð aðila eða verða sér úti um húsnæði miðað við stærð og þarfir fjölskyldunnar.

Lagt er til að skýrt komi fram í meðförum Alþingis að greindum lögskýringarsjónarmiðum, bls. 75, í frv. til barnalaga sé hafnað, enda ekki séð að það sé hagur barns að takmarka samningafrelsi aðila á þessu sviði.

60. gr. Varðar úrskurð vegna sérstakra útgjalda vegna barns.

Í grg. um 60. gr. í frv. er tekið fram það lögskýringarsjónarmið að til almennrar framfærslu megi telja kostnað vegna tónlistarnáms barns eða íþróttaiðkun svo og kostnað vegna almennra tannviðgerða og því séu þessir þættir ekki tilgreindir í lagagreininni. Vera má að eðlilegt sé að telja almennar

tannviðgerðir til venjubundinnar framfærslu, enda eru útgjöld foreldra vegna tannviðgerða almennt endurgreidd að hluta til af Tryggingastofnun ríkisins. Annað er með kostnað vegna tónlistarnáms barna og íþróttaiðkun þeirra, þar er engan afslátt að fá fyrir efnalítið foreldri.

Marg oft hefur það sjónarmið komið fram hjá félagsmönnum okkar að eðlilegt væri að báðir foreldrar deildu þeim kostnaði sem til félli vegna líkamlegra þarfa barns og einnig þess sem stuðlaði að andlegum og félagslegum þroska þess, s.s. tónlistarnám og íþróttaiðkun. Einstæðar mæður hafa kvartað undan því við ráðgjafa okkar að geta ekki staðið undir þeim kostnaði sem þátttaka barna í fótboltafélagi kostar og ef um fleiri en eitt barn er að ræða útilokar þessi kostnaður þátttöku barnanna vegna efnaleysis umönnunar og forsjárforeldris.

Í samræmi við reynslu ráðgjafa félagsins til einstæðra foreldra er eindregið mælt til þess að kostnaður vegna tónlistarnáms og íþróttaiðkunar verði einnig tiltekinn í 1. mgr. 60. gr. frv.

Undirritaðri var falið af stjórn félagsins að koma framangreindum sjónarmiðum á framfæri við háttvirt Alþingi en þau byggja á reynslu við ráðgjöf við félagsmenn og reynslu í málum á sviði barnaréttar.

Virðingarfyllst,

Ingibjörg Bjarnardóttir hdl.

Sifjalaganefnd
b.t. Krístrúnar Kristinsdóttur, ritara nefndarinnar,
Dóms-og kirkjumálaráðuneytinu,
Arnarhvoli
150 Reykjavík.

30.01.2002.

Tilvísun: 99090146/163-1/KK/--

Umsögn um drög sifjalaganefndar að frumvarpi til nýrra barnalaga.

Félag einstæðra foreldra harma að dregist hafi af hálfu félagsins að senda háttvirtri sifjalaganefnd umsögn sína um drög nefndarinnar að frumvarpi til nýrra barnalaga. Ástæða þess var að bréf nefndarinnar mislagðist og gleymdist þar til umsagnarfrestur til að koma sjónarmiðum á framfæri var liðinn.

Félag einstæðra foreldra hefur á sínum vegum annars vegar félagsráðgjafa og hins vegar lögmann, sem veita félagsmönnum ráðgjöf í formi munnlegrar ráðgjafar. Ráðgjafarnir skrá erindi félagsmanna, án nánari tilgreiningar nema hvort um konu eða karl sé að ræða, í þeim tilgangi að sá hvaða vandamál brenna helst á einstæðum foreldrum. Upplýsingar um þá þætti geta verið að gagni fyrir sifjalaganefndina við endurskoðun barnalaga.

Á heildina litið telur félagið fyrirhugaðar breytingar á barnalögum vera mjög jákvæðar. Sérstaklega ber að nefna ákvæði sem gera ráð fyrir heimild foreldra sem fara sameiginlega með forsjá barna geti leitað úrlausnar hjá sýslumanni um ágreining þeirra í milli varðandi umgengni, forsjá og meðlagsgreiðslur. Af skráðum viðtölum er ágreiningur foreldra sem fara sameiginlega með forsjá barna er einna mest áberandi.

Annar málaflokkur sem nokkuð oft hefur komið inn á borð til okkar er þegar ungar mæður eru að afla sér upplýsinga um hvernig staðið sé að feðrun barna. Það virðist ótrúlega algengt að ungar konur verði barnshafandi eftir stutta kynni af erlendum mönnum, hvort heldur hér á landi eða erlendis. Vitneskja þeirra um barnsföðurinn er þá oft á tíðum mjög takmörkuð ef þá nokkur. Þetta leiðir til þess að þær hafa ekki nauðsynlegar upplýsingar um meintan föður til að fá úrskurð hjá sýslumanni um bráðabirgðameðlag gegnum Tryggingastofnun ríkisins eða til þess að höfða faðernismál fyrir dómstól.

Með hliðsjón af framangreindu telur félagið að nauðsynlegt sé að setja inn í ný barnalög ákvæði varðandi eftirgreinda þætti:

1. Hvenær telst barn ekki verða feðrar?

Með hliðsjón af efni 1. gr. frv. til nýrra barnalaga um skyldu móður til að feðra barn sitt og ákvæði 4. mgr. 14. gr. alm.tr.laga nr. 117/1993, sem kveður á um að lífeyrisdeild Tryggingastofnunar greiði barnalífeyri með barni þegar *skilríki liggja fyrir um* að barn verði ekki feðrað, virðist þurfa að kveða skýrar á um það hvenær barn telst ekki verða feðrar. Er nægilegt með hliðsjón af skyldu móður til að feðra barn sitt að upplýsa að hún hafi ekki nægilegar upplýsingar um meintan barnsföður og hvaða skilríki er um að ræða í skilningi 4. mgr. 14. gr. alm.tr.laga ?

2. Varðandi málsmeðferð í faðernismálum.

Með hliðsjón af framangreindu reynist móður oft erfitt að fá birta stefnu í faðernismáli á hendur erlendum manni sem hún hefur lýst föður barnsins þar eð hún hefur ekki nægilegar upplýsingar um persónuna eða stefnubirting reynist erfið eða óframkvæmanleg.

Spurning er hvort ekki sé hægt að setja sambærilega reglu í faðernismálum eins og fram kemur í 3. t.o.m. 5. tl. 72. gr. frumvarpsins varðandi málsmeðferð fyrir stjórnvaldi ? Sama athugasemd á við varðandi vefengingu á faðerni barns eða ógildingu faðernisviðurkenningar þegar um erlenda menn er að ræða eða menn búsetta erlendis með óþekkt heimilisfang.

3. Varðandi umgengnisrétt, sbr. 36. gr. frv.

Ein algengasta kvörtun mæðra sem koma til okkar, hvort heldur þær fari einar með forsjá barna sinna eða sameiginlega með föður, er að faðir sinnir ekki umgengni við börn sín sem skyldi. Ýmist sé umgengni mjög stopul eða óáreiðanleg t.d. faðir hafi samband með stuttum fyrirvara eða þá að hann kveðst koma að ná í börnin á ákveðnum tíma en lætur síðan ekki sjá sig. Slíkar aðstæður er börnum mikil raun, skapa hjá þeim spennu og væntingar en valda þeim síðan tilfinningu um að umgengnisforeldrið hafni þeim. Þessi þáttur virðist mun algengari hjá foreldrum sem leita ráðgjafar hjá okkur heldur en um hindrun forsjárforeldris á umgengni sé að ræða.

Ástæður þess að foreldri sinnir ekki lögbundinni skyldu sinni til umgengni við barn sitt eða börn er að okkar mati ekki höfnun gagnvart barninu heldur fremur sinnu- eða framtaksleysi og lítill skilningur á aðstæðum og þörfum barnanna. Væri t.d. ekki hægt að setja inn ákvæði um skyldu slíks foreldris til að mæta í sérfæðiráðgjöf sbr. 33. gr. frv. eða sæta sömu reglu og fram kemur í 38. gr. frv.? Má ætla að sinnulaust foreldri tæki við sér ef einhver slík ákvæði undirstrikuðu skyldu viðkomandi gagnvart barni og tryggðu að réttur barnsins væri virtur.

Eins og áður greinir þótti rétt að miðla reynslu okkar til háttvirtrar sífjalaganefndar um þá þætti sem foreldrar leita oftast ráðgjafar með eða aðstæðum sé þannig háttáð að foreldri telur sig ekki hafa nein úrræði til áhrifa eða bóta.

Virðingarfyllst,
F.h. stjórnar

Reykjavík í nóvember 2002

Alþingi

Erindi nr. P 128/57

komudagur 14.11.2002

Til: Alsherjarnefndar Alþingis.

Efni: Umsögn um frumvarp til barnalaga.

Starfsfólk Fjölskylduþjónustu kirkjunnar fagnar því að fá tækifæri til að veita umsögn um frumvarp til barnalaga. Okkur finnst orðið tímabært að endurskoða lögin í ljósi fenginnar reynslu af nágildandi barnalögum í takt við þá þróun sem orðið hefur á þessu sviði hér og í nágrannalöndum. Að okkar mati eru allar þær breytingar sem gerðar eru á lögunum til bóta. en komum þó með nokkrar athugasemdir um það sem má enn betur fara að okkar mati.

Viljum við þar einkum nefna:

- 1) Að móður er gert skylt að feðra barn.
- 2) Ákvæði um móðerni barns við tæknifrjövngun og um réttarstöðu sæðisgjafa eru gerð skýrari
- 3) Skipting og tilfærsla forsjár milli lífforeldra, stjúpfóreltra og sambúðarforeldra er gerð skýrari. Einkum teljum við mikilvægt ákvæðið um að sambúð þurfi að vera skráð og hafa staðið í ár til að sambúðarforeldri teljist einnig forsjáforeldri og þá einungis ef lífforeldrið fer eitt með forsjá. Einnig er framfaraspor að lífforeldrar fái heimild til að gera með sér yfirlýsingu um forsjárskipan eftir andlát forsjáforeldris. Þessi ákvæði styrkja lífforeldrana að öllu jöfnu í sessi sem eðlilega forsjáraðila og ættu að getað stuðlað að velferð barnanna með virkari þátttöku beggja lífforeldra í uppeldi barnanna eftir skilnað. Þó ber að ígrunda hvert mál einstaklingsbundið með þarfir og velferð barnsins að leiðarljósi.
- 4) Við teljum einnig til bóta að sýslumaður getur úrskurðað um meðlag og umgengni þó forsjá sé sameiginleg. Þetta er fallið til þess að styrkja sameiginlega forsjá í sessi sem forsjárform.

Við viljum hins vegar koma með eftirfarandi ábendingar:

- 1) Við teljum til bóta að ákvæði um feðrun barna eru gerð skýrari og að karlmaður sem telur sig föður að barni er veitt heimild til að höfða faðernismál. Þó leggjum við til að sá fyrirvari sé hafður á að karlmaður verði að færa rökstuddar líkur að því að hann sé faðir barnsins til að um málið sé fjallað sem faðernismál, eins og lagt er til í þingskjali 44.
- 2) Eins og lagt er til í þingskjali 31 finnst okkur orðið tímabært að gera sameiginlega forsjá að megin forsjárformi, þannig að gert sé ráð fyrir því að lífforeldrar fari sameiginlega með forsjá barna sinna eftir skilnað, nema annað sé ákveðið. Íslensk rannsókn gerð af Sigrúnu Júlíusdóttur og Nönnu k. Sigurðardóttur gaf til kynna að sameiginleg forsjá hefði gefið góða raun og stuðli að virkni beggja foreldra í uppeldi barna þeirra. Við tökum einnig undir

Þau rök sem fram eru færð í þingskjali 31 fyrir sameiginlegri forsjá sem megin forsjárformi við skilnað.

- 3) Við teljum einnig jákvætt að sýslumannsembættunum er gert að bjóða upp á sáttaumleitan í skilnaðarmálum fyrir fólk með börn undir lögaldri. Okkur finnst hinsvegar spurning hvort ekki sé rétt að gera slíka sáttaumleitan að eðlilegum þætti þegar börn eiga í hlut, með því að skylda barnafólk til að fara í sáttaumleitan hjá sérþjálfuðu fagfólki, áður en skilnaður er veittur.

Að lokum viljum taka fram að þegar lífforeldrar, sem eru að skilja eða búa ekki saman, ná ekki samkomulagi varðandi hagi barnsins, er mikilvægt að afstaða barnsins sé könnuð að því marki sem aldur þess og þroski leyfir, þannig að hagsmuna barnsins sé gætt sem best.

Virðingarfyllst.

Elísabet Berta Bjarnadóttir, forstöðumaður.

Benedikt Jóhannsson, sálfræðingur.

Guðlaug Magnúsdóttir, félagsráðgjafi.

Jafnréttisstofa

Alþingi
b.t. allsherjanefndar
150 Reykjavík.

Akureyri 26. nóvember 2002.

Með bréfi dags. 21. október 2002 óskaði allsherjanefnd eftir umsögn Jafnréttisstofu um frumvarp til barnalaga (tilv. 180 mál, heildarlög).

Eftirfarandi er umsögn stofnunarinnar:

1. Almenn um frumvarpið.

Jafnréttisstofa er þeirrar skoðunar að ýmis ákvæði frumvarpsins eru til réttarbóta á sviði jafnréttismála. Þá er frumvarpið ítarlegt og ætti að auðvelda möguleika aðila til að leita réttar síns.

2. Feðrun barna.

Í I. kafla frumvarpsins er fjallað um feðrun barna. Þessar reglur leysa nokkuð úr þeim álitaefnum sem hafa komið upp á þessu sviði. Þó telur Jafnréttisstofa þörf á að benda á þann aðstöðumun sem er á móður og föður barns skv. 1. gr. frumvarpsins. En þar kemur fram að móðir verður að feðra barn. Ef hún gerir það ekki er hún að brjóta lög. Engin viðurlög eru þó vegna þessa. Skylda þessi getur verið íþyngjandi fyrir móður sbr. 3. og 4. mgr. 7. gr. frumvarpsins. Í ákveðnum tilvikum getur verið eðlilegt að móðir feðri ekki barn t.d. ef hún hefur orðið þunguð vegna nauðgunar.

Telja verður réttarbót í jafnréttisátt að lögfesta heimild föður til að fara í faðernismál sbr. 10. gr. frumvarpsins.

3. 58. gr. frumvarpsins.

Út frá jafnréttissjónarmiðum mætti skoða þetta ákvæði einnig ef barn er getið á refsiverðan hátt af hendi móður.

Virðingarfyllt

Margrét María Sigurðardóttir lögfræðingur

Katrin Fjeldsted

Subject: RE: Lögheimili og réttur aðila með sameiginlegt forræði og forsjá
Location: allsherjarnefnd re barnalög

Start: mán. 18.11.2002 00:00
End: þri. 19.11.2002 00:00
Show Time As: Free

Recurrence: (none)

From: Katrin Fjeldsted
Sent: 18. október 2002 22:55
To: 'Gisli Olafsson'
Subject: RE: Lögheimili og réttur aðila með sameiginlegt forræði og forsjá

-----Original Message-----

From: Gisli Olafsson [mailto:gisliro@simnet.is]
Sent: 17. október 2002 20:22
To: Katrin Fjeldsted
Subject: Lögheimili og réttur aðila með sameiginlegt forræði og forsjá

Sæl Katrin,

Í tengslum við umræður um sameiginlega forsjá barna langar mig að benda á vankanta í lögum um lögheimili (1990/21) þar sem ekki er næginlega vel tekið á réttarstöðu foreldra sem hafa skilið og hafa sameiginlega forsjá og forræði. Þar segir:

8. gr. Barn [17 ára]¹⁾ eða yngri á sama lögheimili og foreldrar þess ef þeir búa saman, ella hjá því foreldrinu sem hefur forsjá þess. Hafi barn fasta búsetu hjá því foreldri sem ekki hefur forsjá þess skal það eiga þar lögheimili enda sé forsjáforeldri samþykkt búsetunni. Hafi forsjá barns ekki verið falin öðru hvoru foreldranna á barnið sama lögheimili og það foreldri sem það býr hjá. Búi barn hjá hvorugu foreldra sinna á það lögheimili þar sem það hefur fasta búsetu.

Ákvæði þessarar greinar gilda einnig um lögheimili kjörbarna og fósturbarna.

¹⁾ L. 145/1998, 1. gr. <<http://www.althingi.is/altext/stjt/1998.145.html>>

Þetta ákvæði gerir það að verkum að við skilnað þurfa foreldrar að gefa upp hjá hvoru foreldrinu barnið muni eiga lögheimili hjá. Væri það einungis formsatriði væri þetta lítið mál. Hins vegar hefur það ákveðnar afleiðingar að gefa frá sér lögheimilið:

- Fari foreldrar í forsjármál seinna meir, þá er lögheimilisrétturinn ríkari öðrum rétti (þar með talið móðurréttinum sem allir héldu að væri heilagur)
- Skattalega hefur það foreldri sem hefur sameiginlega forsjá og forræði engar kröfur til barnabót þar sem hann hefur ekki börn á sínu lögheimili.

Þetta er sérstaklega ankáralegt þegar börn búa 50:50 hjá hvoru foreldri fyrir sig og því jöfn forsjárbirgði á báðum aðilum.

Það er von mín að þú kannir þetta mál og vekir athygli á því í þeirri umræðu sem nú á sér stað um þessi atriði í meðferð alsherjarnefndar á breytingum á barnalögum.

Kær kveðja,

Gísli Rafn Ólafsson
Einstæður faðir úr Hafnarfirði

Alþingi
Erindi nr. P 128/32
komudagur 7.11.2002

Kærunefnd barnaverndarmála

Nefndasvið Alþingis
Helga E. Þórisdóttir, nefndarritari
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Hafnarhúsinu við Tryggvagötu
150 Reykjavík
Sími 545 8100, bréfsími 552 4804
Veffang: felagsmalaraduneyti.is

Reykjavík, 6. nóvember 2002
Tilvísun: KB02100001/021-43-1/ÞB/--

Kærunefnd barnaverndarmála tók á fundi sínum þann 6. nóvember 2002 fyrir þrjú bréf allsherjarnefndar Alþingis, dags. 21. október 2002, en með þeim voru kærunefnd send þrjú frumvörp til umsagnar, þ.e. frumvarp til barnlaga, 180. mál, heildarlög, frumvarp til barnalaga, 44. mál, faðernismál, og frumvarp til barnalaga 31.mál, sameiginleg forsjá.

Eftirfarandi var bókað á fundinum:

„Kærunefnd barnaverndarmála þakkar fyrir að fá framangreind frumvörp til umsagnar, en telur það hins vegar ekki innan verksviðs nefndarinnar að vinna að umsögnum um frumvörp.“

Með vísan í framangreinda bókun er málið afgreitt úr nefndinni.

F. h. kærunefndar barnaverndarmála

Þorgerður Benediktsson

Alþingi
Erindi nr. P 128/661
komudagur 13.12.2002

LÆKNAFÉLAG ÍSLANDS
ICELANDIC MEDICAL ASSOCIATION

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Kópavogi, 12. desember 2002

Efni: Umsögn um þrjú frumvörp til barnalaga, 31. mál, 44. mál og 180. mál

Að beiðni Læknafélags Íslands hefur Dagbjörg Sigurðardóttir, f.h. Barnageðlæknafélags Íslands, samið neðangreinda umsögn sem Læknafélagið gerir að sinni:

1. Frumvarp til barnalaga 31. mál sameiginleg forsjá barns.
Félag barnageðlækna hefur engar athugasemdir við breytingar þær sem farið er fram á. Við erum einnig sammála þeim athugasemdum sem fram koma í greinargerð og miða að því að tryggja hagsmuni barns og beggja foreldra eins og kostur er, og stuðla að ábyrgðartilfinningu beggja foreldra gagnvart barni sínu.
2. Frumvarp til barnalaga, 44. mál, faðernismál.
Hef engar athugasemdir við þær breytingar sem farið er fram á. Erum sammála þeim athugasemdum sem fram koma í greinargerð um mikilvægi þess fyrir barn að vera rétt feðrað m.a. með tilliti til læknisfræðilegra og erfðafræðilegra þátta.
3. Frumvarp til barnalaga, 180. mál, heildarlög.
Félag barnageðlækna gerir engar athugasemdir við þær breytingar sem lagðar eru fram. Skoðun mín er sú að frumvarpið sé faglega og vel unnið og hefur hagsmuni og sálarheill barna að leiðarljósi. Réttilega er tekið á mikilvægi þess að barn/börn verði ekki bitbein milli foreldra í ósætti þeirra eða forræðisdeilu og leggur að leiðarljósi rétt barna til að umgangast báða foreldra.

Virðingarfyllst,
f.h. Læknafélags Íslands

Sigurbjörn Sveinsson
formaður

Til allsherjarnefndar Alþingis

Reykjavík, 20. nóvember 2002

Umsagnir laganefndar Lögmannafélags Íslands um frumvarp til barnalaga, 180. mál, heildarlög, 44. mál, faðernismál og 31. mál, sameiginleg forsjá barns

Allsherjarnefnd hefur óskað eftir umsögn LMFÍ um ofangreind frumvörp. Laganefnd félagsins lætur hér með í té eftirfarandi umsagnir.

Fyrst verður fjallað um frumvarp til barnalaga, 180. mál, heildarlög.

Laganefnd telur frumvarið í meginatriðum vel unnið og að málsmeðferðarreglur þess horfi til bóta frá núgildandi skipan. Laganefnd lét sifjalaganefnd dóms- og kirkjumálaráðuneytisins í té umsögn þann 16. janúar 2002. Laganefnd vill ítreka athugasemdir sínar við tvö atriði sem í umsögn til sifjalaganefndar var gerð athugasemd við, en eru enn í frumvarpinu.

Laganefnd leggst alfarið gegn þeirri hugmynd sem fram kemur í 3. mgr. 34. gr. frumvarpsins, þar sem fyrirhugað er að binda mat dómara við forsjárákvörðun að því er varðar eitt tiltekið atriði. Í frumvarpsgreininni stendur: "skal m.a. líta til þess hvort foreldri, sem krefst forsjár barns síns, hefur verið tálmuð umgengni við barnið". Þetta atriði er eitt af mörgum sem hingað til hefur verið talið að á reyndi og kæmi til skoðunar við ákvörðun um forsjá, samanber frumvarp til núgildandi barnalaga og athugasemdir með 34. gr. þess frumvarps sem hér er til umfjöllunar. Samkvæmt frumvarpinu er ekki ætlunin að lögbinda beinlínis nein önnur sjónarmið við forsjámat. Almenn grundvallarregla er að forsjá skuli ákvörðuð eftir því sem barni er fyrir bestu. Reynslan hefur sýnt að dómstólum er vel treystandi fyrir þessu mati, enda er nú ætlunin að færa úrlausn ágreinings um forsjá alfarið til dómstóla. Engin gild rök eru fyrir því að binda mat dómara við þetta eina atriði, heldur á það að mati laganefndar LMFÍ, eins og önnur atriði er hafa áhrif á mat á því hvað barni er fyrir bestu, að vera háð mati dómara í hvert sinn. Nefna má einnig að það er alls ekki víst að það sé alltaf barni fyrir bestu að foreldri hafi ekki tálmað umgengni, þ.e. þegar umgengni færi beinlínis gegn hagsmunum barns. Laganefnd telur heldur ekki að ákvæði sem þetta, sem virðist ætlað að koma í veg fyrir að foreldri hindri með ólögmatum hætti eðlileg tengsl og umgengni barns við hitt foreldrið, hafi tilætluð áhrif. Laganefnd leggur því eindregið til að fallið verði frá þessu fyrirhugaða nýmæli í 3. mgr. 34. gr.

Í annan stað írekar laganefnd LMFÍ athugasemdir sínar í áðurnefndri umsögn til sifjalaganefndar við ákvæði sem eru í 3. mgr. 8. gr. og í 3. mgr. 36. gr. frumvarpsins þess

efnis að ákvæði milliríkjasamninga sem Ísland er aðili að skulu ganga framar ákvæðum frumvarpsins um viðkomandi efni. Um er að ræða opin eyðuákvæði um framsal löggjafarvalds samvæmt 2. gr. stjórnarskrár. Ákvæðin eru vissulega í aðalatriðum hliðstæð ákvæðum í 2. mgr. 41. gr. og 2. mgr. 56. gr. nógildandi barnalaga. Í frumvarpinu er hins vegar ekki að finna neina umfjöllun um það af hverju ástæða þykir til að hafa þessi óvenjulegu ákvæði. Eru þessi opnu eyðuákvæði eins og lagt er til í frumvarpinu að þau verði ekki mjög skýr og virðast geta gefið tilefni til ágreinings. Er lagt til að sérstök athugun fari fram á því hvort ástæða sé til þessa framsals löggjafarvalds og umræða fari a.m.k. fram um það, áður en það yrði samþykkt á Alþingi.

Um 31. mál, frumvarp til barnalaga, sameiginleg forsjá barns, vill laganefnd LMFÍ segja að hún telur þau rök sannfærandi sem fram eru færð í athugasemdum með frumvarpi til heildarlaga gegn því að taka upp sameiginlega forsjá sem meginreglu. Laganefnd leggst því gegn frumvarpinu.

Laganefnd telur að í frumvarpi til barnalaga, 180. mál, sem um er fjallað hér að framan, hafi verið tekið tillit til þeirra hugmynda sem fram koma í frumvarpi til barnalaga, 44. mál, faðernismál. Óþarft er því að fjalla um efnisatriði síðastnefnda frumvarpsins.

Virðingarfyllst,
f.h. laganefndar LMFÍ

Jakob R. Möller

Alþingi
Erindi nr. P 128/262
komudagur 25.11.2002

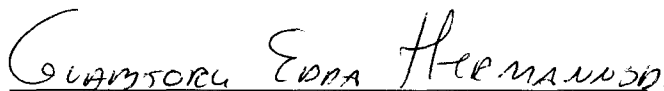
Nefndarsvið Alþingis
Austurstræti 8-10,
150 Reykjavík

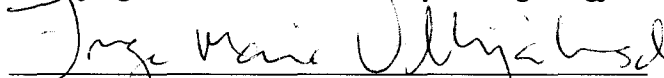
Reykjavík 18.11.02

Umsögn frá félagsráðgjöfum á Kvennadeild Landspítala LSH. um frumvarp til barnalaga.

Undirritaðar félagsráðgjafar á Kvennadeild Lsh.við Hringbraut, hafa fjallað um erindi yðar fyrir hönd Stéttarfélags íslenskra félagsráðgjafa. Undirritaðar fagna því að komið sé fram frumvarp til nýrra barnalaga þar sem tímabært var að endurbæta gömul lög in í takt við breytingar í samfélaginu. Við erum sammála þeirri tillögu að móður sé gert skylt að feðra barn sitt. Einnig styðjum við að konan sé ekki beitt viðurlögum þrátt fyrir að hún velji að feðra ekki barn sitt eða draga það að feðra. Ýmsar ástæður geta legið að baki því að kona telur það ekki þjóna hagsmunum barns að gefa upp faðerni þess s.s. vímuefnaneysla eða ofbeldi af hálfu barnsföður. Einnig viljum við benda á mikilvægi þess að skýrt komi fram í lögnum að hægt er að óska eftir því hjá sýslumanni að mænterfræðilegar rannsóknir fari fram ef vafi leikur á því hver sé faðir barns áður en kemur til kasta dómara. Einungis ef meintur faðir neitar að undirgangast slíka rannsókn er nauðsynlegt að sækja mál fyrir dómi. Einnig vilja undirritaðar leggja áherslu á að almennt sé þess gætt að málsmeðferð í málum sem lúta að faðerni barna gangi sem hraðast fyrir sig þar sem langur biðtími er mjög erfiður fyrir alla sem hlut eiga að máli. Að mati undirritaðra er það hagur barns að niðurstaða faðernis liggi fyrir sem fljótt sem auðið er, þannig að mikilvægur tími í tengslamyndun föður og barns fari ekki forgörðum.

Virðingarfyllst,

Guðbjörg Edda Hermannsdóttir yfirfélagsráðgjafi

Inga María Vilhjálmsdóttir, félagsráðgjafi

Jóhanna Hjartardóttir, félagsráðgjafi

SÝSLUMANNAFÉLAG ÍSLANDS

Allsherjarnefnd Alþingis

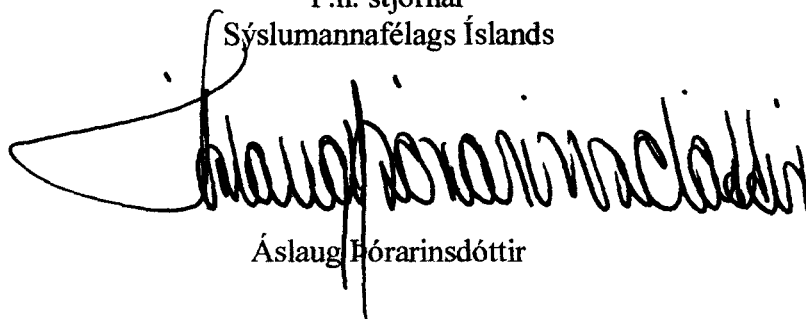
Sýslumannafélagi Íslands hefur borist bréf háttvirtrar allsherjarnefndar, dags. 21. október sl., þar sem óskað er eftir umsögn félagsins um frumvarp til barnalaga, 180. mál, heildarlög.

Um leið og beðist er velvirðingar á því að dregist hefur að svara bréfinu vill félagið lýsa yfir ánægju sinni með frumvarpið. Hefur sifjalaganefnd sýnilega mjög vandað til verka við samningu þess. Verður ekki betur séð en að nefndin hafi við samninguna bæði tekið mið af breytingum sem orðið hafa í barnarétti á þeim rúma áratug sem liðinn er síðan gildandi barnalög voru sett og ekki síður tekið til greina fjölmargar ábendingar sem komið hafa frá sýslumönnum á liðnum árum um það sem betur mætti fara í lögnum. Sifjalaganefnd sendi Sýslumannafélaginu drög að frumvarpinu til umsagnar í lok árs 2001 og lét það í té umsögn sína og gerði athugasemdir við tvö atriði í frumvarpsdrögunum. Þykir félaginu ekki ástæða til að tíunda þau atriði frekar hér.

Sýslumannafélag Íslands gerir því engar athugasemdir við frumvarp til barnalaga eins og það liggur nú fyrir hinu háa Alþingi.

Hólmavík, 25. nóvember 2002

F.h. stjórnar
Sýslumannafélags Íslands

Áslaug Þórarinsdóttir

Athugasemdir Tilveru, samtaka gegn ófrjósemi, við frumvarp til barnalaga

Stjórn Tilveru hefur ákveðið að takmarka athugasemdir sínar við þau atriði frumvarpsins sem snerta tæknifrjóvgun og álitamál vegna hennar. Hér á eftir fylgja athugasemdir stjórnar.

5. gr. hljóðar nú svo:

„Kona sem elur barn við tæknifrjóvgun telst móðir þess“

Þar eð meðgöngumæðrun er bönnuð á Íslandi, teljum við ekki ástæðu að sinni að hrófla við þessari málsgrein. Við leggjum hins vegar til að við 5. gr. bætist eftirfarandi málsgrein:

„Kona sem gefur egg í þeim tilgangi að það verði notað við tæknifrjóvgun á annarri konu, skv. lögum um tæknifrjóvgun verður ekki dæmd móðir þess barns sem getið verður með gjafaeggi hennar.“

Þetta ákvæði er nauðsynlegt til þess að tryggt sé jafnræði egggjafa og sæðisgjafa og er sambærilegt 2. mgr. 6. gr. Nauðsynlegt er að egggjafinn gangi ekki að því gruflandi að hún afsalar sér öllum réttindum til barnsins þegar hún gefur eggfrumu til annarra og tryggt þarf að vera að ekki sé hægt að sækja til hennar meðlag síðar meir, svo dæmi sé tekið, eins og gert í 2. mgr. 6. gr að því er snertir sæðisgjafann. Ákvæðin virðast hugsuð út frá sæðisgjafanum og kveða skýrt á um réttarstöðu hans en það er ekki jafnræði á milli egggjafa og sæðisgjafa að þessu leyti sem hlýtur að vera eðlileg krafa. Barn hlýtur að eiga að hafa sams konar stöðu gagnvart líffræðilegum föður og líffræðilegri móður. Í frumvarpinu er talsverður munur þarna á sem fyrr segir og nauðsynlegt að tryggja jafnræði hér á milli.

Af eðli máls leiðir að Tilvera telur að ákvæði sambærilegt 3. mgr. 6. gr. þurfi ekki að setja í 5. gr.

Athugasemd við 3. mgr 6. gr. laganna:

Þessi málsgrein þrengir enn stöðu samkynhneigðra sem mega ekki eignast börn með hjálp tækninnar skv. lögum um tæknifrjóvgun. Þetta er hrópanði óréttlæti sem þarf að afnema með gagngerri endurskoðun laga um tæknifrjóvgun. Tilvera skorar á dómsmálaráðuneytið og Alþingi að beita sér fyrir jöfnum rétti allra til tæknifrjóvgana, hvort heldur er eftir kynhneigð, aldri, barnafjölda eða stéttarstöðu.

Með vinsemd og virðingu,
fyrir hönd stjórnar.

Formaður Tilveru, Hólmfríður Gestsdóttir

TRYGGINGASTOFNUN
RÍKISINS

Alþingi

Erindi nr. P 128/44

komudagur 11.11.2002

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK

Reykjavík, 11. nóvember 2002

EA/KSG/087/02

Efni: Umsögn um frumvarp til barnalaga, 180. mál.

Vísað er til beiðni Allsherjarnefndar Alþingis, dags. 21. október 2002, um að Tryggingastofnun ríkisins veiti umsögn um ofangreint lagafrumvarp.

Þau ákvæði sem snúa beint að Tryggingastofnun ríkisins eru 59. gr. og 67. gr. Einnig þykir rétt að fjalla um það sem fram kemur í athugasemdum við 56. gr. frumvarpsins.

Í 59. gr. frumvarpsins er ákvæði sem að stofni til er að finna í 12. gr. og 3. mgr. 25. gr. núgildandi barnalaga. Annars vegar er í 1. mgr. 59. gr. um að ræða heimild sýslumanns til að úrskurða meðlag til bráðabirgða á hendur Tryggingastofnun. Í ákvæðinu eru reglur nokkuð skýrari og ítarlegri en nú er og er það vel. Athygli vekur að kveðið er á um að bráðabirgðameðlag sem greitt er sé óafturkræft að því leyti sem ekki tekst að innheimta það hjá hinu meðlagsskylda foreldri skv. úrskurði sýslumanns á hendur því. Fallast verður á það að ekki sé rétt að innheimta þessar greiðslur hjá móður, eins og tíðkaðist til skamms tíma. Aftur á móti er spurning hvort rétt sé að fella þessar greiðslur á Tryggingastofnun ríkisins.

Sérstök athygli er vakin á því að ef ekki tekst að ná til meðlagsskylda foreldrisins er meðlagsmálinu vísað frá sýslumanni, en bráðabirgðaúrskurðurinn heldur engu að síður gildi sínu. Tryggingastofnun er þá meðlagsskyld þar til framfærsluskyldu lýkur við lögræðisaldur barns. Ekki óalgengt að málum sé þannig farið, einkum í þeim tilvikum þegar foreldrar af erlendu bergi brotnir sækja um meðlag. Spyrja má hvort rétt sé að greiða meðlag til bráðabirgða þegar í raun er um varanlega framfærsluskyldu Tryggingastofnunar að ræða. Einnig má spyrja hvort ekki sé rétt að kveða á um það með skýrari hætti ef vilji löggjafans er að fella varanlega framfærsluskyldu á stofnunina í þessum tilvikum. Telja verður þörf á skýrari reglum um þessi tilvik. Í því sambandi má geta þess að Tryggingastofnun hefur tíðkað að greiða meðlag úr landi í ákveðnum tilvikum. Ekki er ljóst um greiðsluskyldu stofnunarinnar skv. 59. gr. frumvarpsins, flytji greiðsluþegi bráðabirgðameðlags af landi brott. Svo nefnd séu dæmi getur og hefur sú staða komið upp að greitt sé meðlag til bráðabirgða til erlendra ríkisborgara sem fluttir eru úr landi. Einnig hafa greiðslur átt sér stað til íslenskra ríkisborgara sem fluttir eru til búsetulands framfærsluskylds foreldris og ætti því að vera mögulegt að leita til yfirvalda þess lands um meðlagsákvörðun á hendur foreldri.

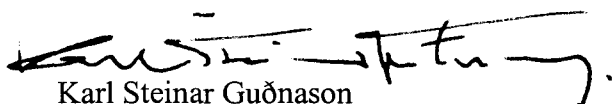
Hins vegar er í 2. mgr. 59. gr. frumvarpsins heimild til að úrskurða að Tryggingastofnun skuli greiða meðlag eða hluta meðlags þegar fyrir liggur erlend meðlagsákvörðun sem er lægri en lágmarksfjárhæð meðlags hér á landi, eða ákvörðun um að ekki skuli greiða meðlag. Í núgildandi lögum er heimild þessi bundin við að skilnaðarleyfi hafi verið gefið út erlendis og að foreldri sem búsett er hér á landi hafi forsjá barns. Telja verður eðlilegt að allir foreldrar sitji við sama borð hvað þessi réttindi varðar, hvort sem þeir hafa verið í hjúskap eða ekki og hvort sem þeir fara einir með forsjá barna sinna eður ei. Tryggingastofnun telur þó rétt að vekja athygli á að þetta ákvæði leiðir til ófyrirsjáanlegs útgjaldaauka fyrir stofnunina, miðað við núverandi aðstæður.

Í 67. gr. frumvarpsins er Tryggingastofnun ríkisins gert skylt að greiða rétthafa greiðslna skv. IV. og IX. kafla, sem á framfærslurétt hér á landi, samkvæmt yfirvaldsákvörðun, innan þeirra marka sem lög um almannatryggingar setja. Í athugasemd við greinina er vísað til þess að ákvæðið sé óbreytt frá núgildandi lögum. Tryggingastofnun telur fyllstu ástæðu til að endurskoða þetta ákvæði. Vísað er til þess um greiðslurétt að rétthafi eigi framfærslurétt hér á landi en ekki liggur fyrir skilgreining á því hvað það hugtak felur í sér, hvenær framfærsluréttur stofnast og hvort og þá hvenær hann fellur niður. Hugtakið má túlka á ýmsa vegu og er þetta orðalag því ekki nægilega vel til þess fallið að skýra hverjir eigi rétt á greiðslum frá Tryggingastofnun og hverjir ekki.

Eðlilegra má telja að einskorða rétt á greiðslum við þá sem eru búsettir hér á landi. Á það er bent að í nágrannalöndum okkar tíðkast almennt ekki að opinberar stofnanir hafi milligöngu um að greiða meðlag úr landi, enda ætti slíkt að vera óþarft, a.m.k. á Norðurlöndunum, þar sem yfirvaldsákvörðun eins ríkis er fullgild í hinum, og veitir rétt til greiðslna í búsetulandinu.

Ástæða þykir til að minnast lítillega á athugasemdir við 56. gr. frumvarpsins. Þar kemur fram að hægt sé að koma á framfæri við Tryggingastofnun ríkisins beiðni um að hún stöðvi meðlagsgreiðslur til forsjármanns ef sýnt er fram á að barn búi ekki hjá viðkomandi og að hann annist þar af leiðandi ekki framfærslu þess. Vegna þessara ummæla vill Tryggingastofnun taka fram að stofnunin annast lögum samkvæmt milligöngu um greiðslur sem hafa verið ákvarðaðar af þar til bæru yfirvaldi. Telur stofnunin að hún ætti í sem fæstum tilvikum að þurfa að taka afstöðu til þess hvort greiðslur sem ákveðnar hafa verið skuli eiga sér stað eða ekki. Eðlilegra er að í tilvikum sem þessum ákveði sýslumaður hvort greiðslur skuli stöðvaðar, og tilkynni Tryggingastofnun þegar við á.

Virðingarfyllt,

Karl Steinar Guðnason
forstjóri

Alþingi
Erindi nr. P 128/130
komudagur. 19.11.2002

UMBOÐSMAÐUR BARNA

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 18. nóvember 2002
Tilvísun: UB 0211/4.1.1

Efni: Frumvarp til barnalaga, 180. mál, heildarlög

Vísað er til bréfs allsherjarnefndar Alþingis, dagsett 21. október 2002, þar sem óskað er eftir umsögn minni um ofangreint frumvarp. Um leið og þakkað er fyrir þetta tækifæri vil ég geta þess að með bréfi, dagsettu 9. desember 1999, kom ég á framfæri við sifjalaganefnd fjölmörgum ábendingum og tillögum til breytinga á núgildandi barnalögum, nr. 20/1992, með síðari breytingum. Einnig átti ég fund með nefndarmönnum í desember 2001, þar sem ég gerði ýmsar athugasemdir við *drög* nefndarinnar að frumvarpi til barnalaga. Í framhaldi af þeim fundi sendi ég nefndinni síðan skriflega umsögn mína um frumvarpsdrögin, sbr. bréf dagsett 7. janúar 2002.

Það er mér fagnaðarefni, að við lestur þess frumvarps, sem nú hefur verið lagt fram á hinu háa Alþingi, kemur í ljós að flest þeirra atriða, sem ég hef komið á framfæri við sifjalaganefnd, hafa verið tekin upp í frumvarpið. Hin nýja sýn á stöðu barna í þjóðfélaginu, er birtist í Barnasáttmálanum, endurspeglast að mínu mati betur í hinu nýja frumvarpi en í áðurgreindum *drögum* þótt ekki sé það algilt eins og nánar verður gerð grein fyrir síðar. Af þessu gefna tilefni tel ég fulla ástæðu til að minna á, að Barnasáttmálinn felur í sér skuldbindandi samkomulag þjóða heims um sérstök réttindi börnum til handa, *óháð réttindum hinna fullorönu*. Einkunnarorð sáttmálans eru *umhyggja, vernd og þátttaka*. Samhliða því að börn skuli njóta umhyggju og sérstakrar verndar er þannig í sáttmálanum, lögð rík áhersla á að þau verði virkir þátttakendur í

þjóðfélaginu, í hinu daglega lífi, innan fjölskyldunnar sem utan. Eðli máls samkvæmt þarfnast börn meiri umhyggju og ríkari verndar meðan þau eru ung að árum, en eftir því sem þau eldast og þroskast eiga þau jafnframt í auknum mæli að *fá tækifæri til að hafa áhrif á líf sitt og umhverfi*. Í 3. gr. Barnasáttmálans segir að það, sem barni er fyrir bestu, skuli ávallt hafa forgang þegar yfirvöld taka ákvarðanir er varða börn. Forsenda þess, að yfirvöld geti tekið slíkar ákvarðanir, er að *börn fái að segja álit sitt, að á þau sé hlustað og skoðanir þeirra virtar í samræmi við aldur og þroska*, sbr. 12. gr. sáttmálans. Þetta er grunnurinn að nútímavíðhorfi til barna sem sjálfstæðra einstaklinga með eigin réttindi.

V. kafli

Foreldraskyldur og forsjá barns

2. mgr. 28. gr.

Í 28. gr. frumvarpsins er að finna nýtt ákvæði í 2. mgr. þar sem segir að forsjá barns feli í sér skyldu foreldra til að vernda barn sitt gegn andlegu og líkamlegu ofbeldi og annarri vanvirðandi háttsemi. Í athugasemdum með þessu nýja ákvæði segir m.a. orðrétt: *Lagt er til samkvæmt ábendingu umboðsmanns barna, að tekið verði upp ákvæði er leggur skyldu á forsjármann til að vernda barn gegn líkamlegu og andlegu ofbeldi og annarri vanvirðandi háttsemi. Vart þarf að taka fram að í ákvæðinu felst að foreldrum er óheimilt að leggja hendur á barn sitt.*

Sambærileg ákvæði hafa verið í norrænni barnalöggjöf í nokkurn tíma, þó allra lengst í Svíþjóð eða frá árinu 1979. Því er tímabært að taka upp ákvæði sem þetta í hin íslensku barnalög. Ég hef í þessu sambandi bent á - með vísan til 19. gr. Barnasáttmálans - að rétt væri að ganga lengra og segja berum orðum í lagatextanum að **foreldrum** sé bannað að beita börn sín andlegu eða líkamlegu ofbeldi en í fyrrnefndri 19. gr. sáttmálans, segir orðrétt þannig: *Aðildarríki skuli gera allar viðeigandi ráðstafanir á sviði löggjafar ... til að vernda barn gegn hvers kyns líkamlegu og andlegu ofbeldi, meiðingum, misnotkun, vanrækslu, skeytingarleysi, illri meðferð eða notkun ... meðan það er í umsjá annars eða beggja foreldra ...*

Hérlendis hefur enn ekki verið gerð könnun á umfangi heimilsofbeldis gagnvart börnum. Ég hef ítrekað bent á þörf fyrir slíka rannsókn, þar sem öðruvísi er ekki unnt að taka á

Þessu alvarlega máli á raunhæfan hátt – og koma þeim börnum til hjálpar sem búa við slíkar aðstæður. Ég bind vonir við að unnt verði að hefja slíka rannsókn á árinu 2003.

Í 6. mgr. 28. gr. frumvarpsins er fjallað um samráðsrétt. Í samráðsrétti felst annars vegar að foreldrum ber að hafa barnið með í ráðum þegar ákvarðanir eru teknar í persónulegum málum þess. Hins vegar felst í samráðsréttinum viðurkenning þess að barn eigi rétt til að hafa eigin skoðanir, rétt til að láta þær í ljós og rétt til að foreldrar hlusti á þær.

Í 6. mgr. 28. gr. frumvarpsins er kveðið á um skyldu foreldra til að hafa samráð við barn sitt áður en málefnum þess er ráðið til lykta eftir því sem aldur og þroski barnsins gefur tilefni til. Þá segir í nefndri grein, afdráttarlaust, að *afstaða barns skuli fá aukið vægi eftir því sem það eldist og þroskast*. Ég fagna því að ákvæði, sem þetta, skuli tekið upp í frumvarpið til samræmis við tillögur mínar í umsögn um *frumvarpsdrögin*, en þar benti ég m.a. á mikilvægi þess að tryggja þá skyldu foreldra að taka réttmætt tillit til skoðana barns síns áður en ákvörðun um mál sem það varðar, er tekin. Ég lýsi yfir ánægju minni með þetta skref sem er í samræmi við 12. gr. Barnasáttmálans, sbr. og 3. gr. hans.

Á Norðurlöndum hefur á sviði almenns barnaréttar og barnaverndar gjarnan verið notast við þá óskráðu viðmiðunarreglu, að hlusta skuli eftir skoðunum barns, sem náð hefur 7 ára aldri, en þegar barn hefur náð 12 ára aldri beri ekki eingöngu að hlusta á skoðanir þess heldur skuli lögð áhersla á vilja þess þegar ákvörðun er tekin í málum sem það varða. Þegar barn er hins vegar orðið 15 ára aldri skipti skoðun þess meginmáli nema bersýnilegt sé að hún fari í bága við hagsmuni unglingsins. Taka beri fullt tillit til sjálfsákvörðunarréttar unglingsins við ákvörðun máls *nema* slíkt verði talið brjóta gegn hagsmunum unglingsins sjálfs. Í íslenskri löggjöf er, á nokkrum stöðum, að finna ákvæði þar sem sjálfsákvörðunarréttur barns er tryggður varðandi ýmis persónuleg málefni þess.

Í fyrrgreindri umsögn minni um *drög* að frumvarpi til barnalaga benti ég á að rétt væri að bæta inn í frumvarpið ákvæði er tryggði barni stigvaxandi *sjálfsákvörðunarrétt* í persónulegum málum. Í athugasemdum með frumvarpinu kemur fram að sífjalaganefnd telji ekki *heppilegt* að afmarka nánar í barnalögum sjálfsákvörðunarrétt barna í tilteknum málum.

Af þessu tilefni vil ég nota tækifærið til að koma að eftirfarandi upplýsingum til háttvirtrar allsherjarnefndar: Með sjálfsákvörðunarrétti er átt við rétt barns til að taka sjálft ákvörðun í persónulegum málum, þ.e. að taka sínar eigin ákvarðanir. Hafa ber í

huga að með hækkandi aldri og auknum þroska verður barn hæfara til að taka ákvarðanir um eigið líf og jafnframt vex löngunin til að taka eigin ákvarðanir. Í þessu sambandi er athyglisvert að skoða sambærilega löggjöf Norðmanna og Svía, en þar er að finna ákvæði er mæla fyrir um sjálfsákvörðunarrétt barns við tiltekinn aldur í einstökum tilgreindum málum. Stigvaxandi ábyrgð barns á eigin lífi er nauðsynlegur undirbúningur fyrir lífið, stigvaxandi sjálfsákvörðunarréttur er góð æfing fyrir barn til að læra að bera ábyrgð á eigin gerðum, en það eru megin rökin að baki því að börnum er veittur þessi réttur í hinni norrænu löggjöf. Fram til þess tíma að barnið verður lögráða og fær fullgildan sjálfsákvörðunarrétt í eigin málum hafa foreldrar rétt og bera jafnframt skyldur til að taka ákvarðanir í persónulegum málefnum barnsins með hagsmuni þess að leiðarljósi. Skoða þarf hvert tilvik fyrir sig og meta út frá hagsmunum barnsins hversu víðtækur sjálfsákvörðunarrétturinn skuli vera. Allur vafi á hæfni barna til eigin ákvarðana leiðir því til þess að endanlegt ákvörðunarvald er í höndum foreldra á grundvelli umönnunarskyldu þeirra.

Með vísan til framangreindra raka er lagt til að sett verði inn nýtt ákvæði í frumvarp til barnalaga, ákvæði sem tryggir stigvaxandi sjálfsákvörðunarrétt barns í eigin málefnum.

33. gr.

Í 33. gr. frumvarpsins er ákvæði með yfirskriftina *Sáttaumleitan*. Þar segir m.a. að sýslumaður skuli bjóða aðilum forsjár-, umgengnis- og dagsektarmála sérfræðiráðgjöf til að aðstoða þá við að finna lausn með tilliti til þess sem er barni fyrir bestu.

Tilgangur ráðgjafar í forsjár-, umgengnis- og dagsektarmálum, hlýtur að vera fyrst og fremst sá, að hafa **fyrirbyggjandi áhrif**. Að grípa inn í aðstæður, áður en *barnið* hlýtur skaða af. Í því tilfinningaróti, sem skilnaðir eða sambúðarslit hafa í för með sér fyrir foreldra, vilja börnin oft gleymast og verða jafnvel bitbein foreldra sinna. Með því að ræða við alfjölskylduna í upphafi má vafalaust draga úr þeim áhrifum, sem erfiðar forsjár- og umgengnisdeilur hafa á börn.

Ráðgjöfin sem fjallað er um í 33. gr. frumvarpsins er skref í rétta átt, en sú breyting að láta rétt barns til tjáningar í þessum málum ***ráðast af vilja foreldra tel ég vera í andstöðu við Barnasáttmálann, einkum 12. gr. hans***. Ég tel að réttur barns standi til að tjá sig í málum sem þessum, óski það þess en slíkt verði ekki háð vilja foreldra.

Erindi í tengslum við erfiðleika vegna skilnaðar eða sambúðarslita foreldra hafa öll þau ár, sem ég hef gegnt embætti umboðsmanns barna, verið ákaflega fyrirferðarmikil. Börn hafa augljósa þörf fyrir að geta rætt við einhvern sem þau geta treyst þegar miklir erfiðleikar steðja að fjölskyldulífinu. Skilnaður eða sambúðarslit foreldra er óneitanlega erfið lífsreynsla fyrir langflest börn. Börn og unglingar þurfa oft og iðulega að spyrja ýmissa spurninga sem koma upp í huga þeirra þegar skilnaður foreldra er í auglýsni, en því miður fá mörg þeirra ekki næga athygli foreldra sinna, sérstaklega ekki þegar deilur þeirra í milli eru harðskeyttar. Hagsmunir barnanna eru oft og tíðum fyrir borð bornir, þar sem skoðanir þeirra og sjónarmið virðast ekki ná eyrum hinna fullorðnu, sem að þessum málum koma. Þetta er áhyggjuefni og þörf er á raunverulegum úrbótum þessum börnum til hagsbóta.

Í bókinni „Áfram foreldrar“ eftir Sigrúnu Júlíusdóttur og Nönnu K. Sigurðardóttur, útgefinni árið 2000, segir m.a: *Við skilnaðinn er heimilið leyst upp og barnið þarf að aðlagast nýjum aðstæðum. Oft vill það brenna við að þau fara á ómeðvitaðan hátt að taka að sér margvísleg hlutverk í skilnaðarferlinu, þau bera boð, þau verða tengiliðir, staðgenglar og sálusorgarar fyrir foreldana. Önnur taka á sig sorgir og vanlíðan foreldra sinna og glíma við margvísleg einkenni. Enn önnur, og þá oftast unglingar forða sér með því að sökkva sér í eigin verkefni, leita inn á önnur heimili eða það sem verra er, leita í eyðileggjandi félagsskap og athafnir. Til þess að úr verði uppbyggileg úrvinnsla þurfa börnin oftast en ekki aðstoð til að beina málum í réttan farveg.* (Úr bókinni Áfram foreldrar eftir Sigrúnu Júlíusdóttur og Nönnu K. Sigurðardóttur, útg. 2000)

Með vísan til alls þess, sem hér að framan segir, legg ég til að felld verði niður í 2. másl. 1. mgr. 33. gr. orðin: *enda séu forsjárforeldrar því samþykkir.*

2. mgr. 35. gr.

Ákvæðið heimilar dómara að ákveða að barn skuli búa hjá foreldrum sínum á vixl meðan forsjármál er til meðferðar fyrir dómstólum. Ég vek sérstaka athygli á þessu nýmæli og vara við notkun þess nema í algjörum undantekningartilvikum og þurfa mjög sterk rök að búa þar að baki. Að öðru leyti vísa ég til meðfylgjandi umsagnar minnar um *drög* að frumvarpinu.

4. mgr. 35. gr.

Heimild er til þess í nágildandi barnalögum, að skipa barni **talsmann** til að gæta hagsmuna þess við úrlausn forsjármáls *ef sérstök þörf er á því*, eins og segir í lögunum. Á árinu 2000 komu fram á hinu háa Alþingi upplýsingar þess efnis að framangreindu heimildarákvæði hefði aldrei verið beitt hvorki af hálfu dómsmálaráðuneytis né dómstóla, í tíð gildandi barnalaga. Það er hins vegar ráðgáta af hverju stjórnvöld eða dómstólar hafa aldrei séð sérstaka þörf á að nota þessa heimild. Ég hef leitað svara hjá dómsmálaráðuneytinu en engin svör fengið. Vissa mín er hins vegar sú, að á umliðnum 10 árum hafi svo sannarlega verið *sérstök þörf* á og ástæða til, að skipa barni talsmann við úrlausn forsjármáls – ekki síst þegar deilumálið hefur verið komið til kasta dómstóla.

Það eru því *mikil vonbrigði* að farin skuli sú leið í frumvarpi til nýrra barnalaga, að fella brott ákvæði um talsmann barna í forsjármálum í stað þess að styrkja það í sessi og kveða á um skyldu til skipunar talsmanns jafnt í forsjármálum sem og umgengnismálum. Ég tel því hættu á að hagsmunir barna verði fyrir borð bornir í þessum sársaukafullu ágreiningsmálum þar sem barnið er því miður oftast í brennidepli.

Í 4. mgr. 35. gr. frumvarpsins, er lagt til að í stað þess að dómari skipi barni talsmann, geti hann beint því til barnaverndarnefndar í því umdæmi þar sem barn býr að nefndin skipi barni **tilsjónarmann** í samræmi við d-lið 24. gr. barnaverndarlaga, nr. 80/2002. Að mínu mati gengur ákvæðið eins og það stendur í dag, ekki nógu langt í að styðja barnið í þessum erfiðu málum. Forsjármál eru annars eðlis en barnaverndarmál og þarfir barna, sem ganga í gegnum skilnað með foreldrum sínum oft aðrar en barna, er þurfa á stuðningi barnaverndarnefndar að halda.

Ég legg því til að 4. mgr. 35. gr. breytist og hljóði svo: *Skipa skal barni talsmann til að gæta hagsmuna þess í ágreiningsmálum um forsjá og umgengni.*

Þessi talsmaður þarf að hafa fræðilega þekkingu á þroskaferli barna, skilning á þörfum þess og þjálfun í að tala við börn. Megintilgangurinn með skipun talsmanns er að tryggja sé að hagsmunir barnsins verði aldrei látnir víkja fyrir hagsmunum foreldranna. Það sem barninu er fyrir bestu verði ætíð haft í fyrirrúmi, sbr. 3. gr. Barnasáttmálans.

IX. kafli

Framfærsla barns

Þrátt fyrir fyrir þá staðreynd að foreldrar fara með forsjá barns til 18 ára aldurs, og þeim þar með ætlað að ráða persónulegum högum þess, getur dvöl á heimili foreldra verið barninu óbærileg. Til mín hefur leitað ungt fólk á aldrinum 15-18 ára, sem vegna erfiðra heimilisaðstæðna hefur neyðst til að flytja úr foreldrahúsum, en einnig unglingar sem búa við óviðunandi aðstæður heima fyrir, en geta ekki flutt í burtu vegna fjárhagslegs ósjálfstæðis. Þessi börn eiga engan **sjálfstæðan lagalegan rétt** til framfærslueyris/meðlags úr hendi foreldra, og fullyrt er að félagsmálayfirvöld veiti þeim ekki fjárhagsaðstoð þar sem þau eru ekki fjárráða. Þetta vandamál er orðið enn alvarlegra eftir að sjálfræðisaldurinn var hækkaður í 18 ár, því fyrir sum börn getur það þýtt 2 ár í viðbót við óbærilegar aðstæður.

Í tillögum mínum til sifjalaganefndar, dagsettum 9. desember 1999 og í umsögn minni um *drög* að barnalögum, dagsettri 7. janúar 2002, benti ég m.a. á þennan vanda og skoraði á nefndina að leggja til breytingar á núgildandi lögum á þann hátt að unglingum, sem neyðast til að flýja að heiman eða hafa verið rekin þaðan, væri tryggð framfærsla úr hendi framfæranda. Ákvæði gildandi barnalaga eru tekin óbreytt upp í frumvarpið hvað þetta varðar og tel ég það miður. Ég vil því hvetja hæstvirta allsherjarnefnd til að skoða stöðu þessara unglunga sérstaklega - hér er um raunverulegan vanda að ræða.

Að gefnu tilefni:

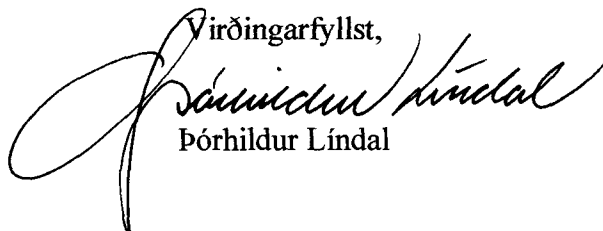
Í starfi mínu verð ég þess þrífaldlega vör, hve foreldrar eru almennt illa upplýstir um réttarstöðu sína, sem og barna sinna, þegar kemur að sifjamálum. Því hef ég á umliðnum árum bent dómismálaráðherra, dómismálaráðuneyti og nefndum á vegum ráðuneytisins á nauðsyn þess að útbúnir verði **upplýsingabæklingar á einföldu og aðgengilegu máli** fyrir **almennig**, þar sem réttarstaða aðila er skýrð, hugtök skilgreind sem og gangur máls í hnotskurn. Bæklingar, sem þessir þyrftu m.a. að hafa að geyma upplýsingar varðandi skilnað að borði og sæng, lögskilnað, forsjárhugtakið almennt, sameiginlega forsjá og umgengnisrétt. Athugasemdirnar með fyrirbyggjandi frumvarpi eru efnismiklar og upplýsandi varðandi ýmsa hluti og mætti hugsa sér að koma þeim upplýsingum á framfæri við hinn almenna borgara, m.a. með útgáfu bæklinga. Ég vil leyfa mér að koma þessu á framfæri við háttvirta allsherjarnefnd, með von um að nefndin komi ábendingunni á framfæri við dómismálaráðherra, sem fer með yfirstjórn þessa mikilvæga málaflökks. Það er að mínu mati ekki nægilegt að lögín séu vel samin og greinargóð,

heldur verður framkvæmdin að vera í samræmi við lagatextann. Í því skyni er m.a. brýnt að upplýsa foreldra um rétt þeirra og skyldur samkvæmt lögnum.

Lokaorð

Í lokin vil ég ítreka almenna ánægju mína með fyrirliggjandi frumvarp til nýrra barnalaga, þar hefur verið vel að verki staðið. Von mín er sú að frumvarpið verði samþykkt á hinu háa Alþingi, að teknu tilliti til þeirra athugasemda, sem ég hef í umsögn þessari komið á framfæri, við háttvirta allsherjarnefnd. Hér er um mikinn lagabálk að ræða og því engan veginn á færi mínu, umboðsmanns barna, að gera honum tæmandi skil, þar sem að mörgu öðru er að hyggja, starfsannir miklar og starfsmenn fáir. Ég hef því tekið þann kostinn að stikla á stóru.

Virðingarfyllst,

Þórhildur LINDAL

Meðfylgjandi:

Ljósrit bréfs til sifjalaganefndar, dagsett 9. desember 1999

Ljósrit bréfs til dómsmálaráðherra, dagsett 16. mars 2001

Ljósrit umsagnar til sifjalaganefndar, dagsettrar 7. janúar 2002

Ljósrit

UMBOÐSMAÐUR BARNA

Sifjalaganefnd
dóms- og kirkjumálaráðuneytisins
b.t. Krístrúnar Kristinsdóttur
Amarhvoli
150 Reykjavík

Reykjavík 7. janúar 2002
Tilvísun: UB 0201/7.1.1

Éfni: Drög að frumvarpi til barnalaga

Vísað er til bréfs sifjalaganefndar dóms- og kirkjumálaráðuneytisins, dagsett 5. desember 2001, þar sem óskað er eftir umsögn minni um drög sifjalaganefndar að frumvarpi til barnalaga.

Svo sem kunnugt er sendi ég nefndinni ýmsar ábendingar varðandi nógildandi barnalög með bréfi, dagsettu 9. desember 1999. Þá mætti ég á fund nefndarinnar hinn 13. desember 2001 eftir að fengið tækifæri til að kynna mér stuttlega framangreind drög. Á fundinum setti ég fram ýmsar athugasemdir við drögin, sbr. fyrirbyggjandi fundargerð þess fundar. Til viðbótar og jafnframt til áréttingar, vil ég leyfa mér að gera eftirfarandi athugasemdir:

1.

Samningur Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins

Samningur Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, í daglegu tali nefndur Barnasáttmálinn, öðlaðist gildi hér á landi 27. nóvember 1992. Samningurinn hefur að geyma ákvæði um grundvallarmannréttindi barna, yngri en 18 ára og í honum kemur fram ný sýn á stöðu barna í samfélaginu, sem mörgum virðist framandi.

Barnasáttmálinn felur í sér skuldbindandi samkomulag þjóða heims um sérstök réttindi börnum til handa, *óháð réttindum hinna fullorðnu*. Einkunnarorð sáttmálans eru *umhyggja, vernd og þátttaka*. Samhliða því að börn skuli njóta umhyggju og sérstakrar verndar er þannig í sáttmálanum, lögð rík áhersla á að þau verði virkir þátttakendur í þjóðfélaginu, í hinu daglega lífi innan fjölskyldunnar sem utan. Eðli máls samkvæmt þarfnast börn meiri umhyggju og ríkari verndar meðan þau eru ung að árum, en eftir því sem þau eldast og þroskast eiga þau jafnframt í auknum mæli að *fá tækifæri til að hafa áhrif á líf sitt og umhverfi*. Í 3. gr. sáttmálans segir að það, sem barni er fyrir bestu, skuli ávallt hafa forgang þegar yfirvöld taka ákvarðanir er varða börn. Forsenda þess, að yfirvöld geti tekið slíkar ákvarðanir, er að *börn fái að segja álit sitt, að á þau sé hlustað og skoðanir þeirra virtar* í samræmi við aldur og þroska, sbr. 12. gr. sáttmálans. Þetta er grunnurinn að nútímaviðhorfi til barna sem sjálfstæðra einstaklinga með eigin réttindi. Ég er þeirrar skoðunar að fyrirbyggjandi drög endurspegli ekki þessa nýju sýn heldur sé þar fremur byggt á viðtekinni skoðun að börn séu „eign“ foreldra og „viðfangsefni“ hinna fullorðnu.

2.

Athugasemdir við drög að frumvarpi til barnalaga

I. kafli

Faðerni og móðerni barns

Í 7. gr. Barnasáttmálans segir m.a.: *Barn skal skráð þegar eftir fæðingu ...*

Skráning fæðingar barns er fyrsta formlega viðurkenning ríkis á tilvist einstaklings. Um form og efni tilkynningar til þjóðskrár um fæðingu lifandi eða andvana barns er ekki fjallað í núgildandi barnalögum. Mín skoðun er hins vegar sú að tryggja beri þennan mikilvæga rétt í nýjum barnalögum enda er hér um að ræða einhver mikilvægustu borgaralegu réttindi barnsins, þ.e. að fá opinbera viðurkenningu á tilvist sinni innan ríkis. sbr. t.d. 1. gr. norsku barnalaganna (Lov om barn og foreldre - barnelova)

V. kafli

Foreldraskyldur, forsjá barns og umgengnisréttur

1. mgr. 28. gr.

Í 28. gr. draga að frumvarpi til barnalaga er fjallað um inntak forsjár. Eins og þegar hefur komið fram af minni hálfu tel ég að 1. mgr. þurfi að vera meira í samræmi við þau viðhorf sem Barnasáttmálinn byggir á og reifað er í l. hluta umsagnarinnar. Í því sambandi legg ég áherslu á að tekinn verði upp í frumvarpið texti sambærilegur þeim sem nú er að finna í dönsku lögunum um forsjá og umgengni (Lov om forældremyndighed og samvær), eins og þeim var breytt árið 1997 og hljóðar þannig á dönsku: *Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling.*

Svipað ákvæði og þetta hefur verið að finna í norsku barnalögunum til nokkurra ára og þeim sænsku (Föräldrabalken) frá árinu 1979, sbr. og meðfylgjandi ljósrit úr bókinni *Barnets bästa i främsta rummet*, bls. 383-386, sem og víðar í evrópskri löggjöf enda í fullu samræmi við 19. gr. Barnasáttmálans þar sem segir: *Aðildarríki skulu gera allar viðeigandi ráðstafanir á sviði löggjafar, stjórnýslu, félags- og menntunarmála til að vernda barn gegn hvers kyns líkamlegu og andlegu ofbeldi, meiðingum, misnotkun, vanrækslu, skeytingarleysi, illri meðferð eða notkun, þar á meðal kynferðislegri misnotkun, meðan það er í umsjá annars eða beggja foreldra, lögráðamanns eða lögráðamanna, eða nokkurs annars sem hefur það í umsjá sinni.*

Til að uppfylla þjóðréttarlegar skuldbindingar, tel ég því að fram verði að koma í frumvarpstextanum, 1. mgr. 28. gr., afdráttarlaust bann við líkamlegu ofbeldi foreldra gagnvart börnum sínum, sem og hverskonar annærri vanvirðingu.

5. mgr. 28. gr.

Í 5. mgr. 28. gr. er fjallað um samráðsrétt. Í samráðsrétti felst annars vegar að foreldrum ber að hafa barnið með í ráðum þegar ákvarðanir eru teknar í persónulegum málum þess. Hins vegar felst í samráðsréttinum viðurkenning þess að barn eigi rétt til að hafa eigin skoðanir, rétt til að láta þær í ljós og rétt til að foreldrar hlusti á þær. Á Norðurlöndum hefur gjarnan verið miðað við, að hlusta skuli eftir skoðunum barns, sem náð hefur 7 ára

aldri, en þegar barn hefur náð 12 ára aldri beri ekki eingöngu að hlusta á skoðanir þess heldur skuli leggja áherslu á vilja þess þegar ákvörðun er tekin í málum sem það varða. Í 5. mgr. 28. gr. frumvarpsins er komið til móts við þennan rétt, en hins vegar kemur ekki fram að að samráðsrétturinn skuli vera stigvaxandi, þ.e. að hann aukist með hækkandi aldri og auknum þroska barnsins. Ákvæðið tryggir að mínu mati ekki nægilega þá skyldu foreldra að taka tillit til skoðana barns áður en ákvörðun er tekin. Niðurstaða mín er því sú að gera verði breytingu á 5. mgr. 28. gr. frumvarpsdraganna. Annars vegar verði mælt fyrir um skyldu foreldra til *aukins samráðs* með vaxandi þroska barnsins og aldri. Hins vegar að foreldrum verði gert að taka *aukið tillit til sjónarmiða* og óska barnsins í samræmi við aldur þess og þroska, sbr. meðfylgjandi ljósurit úr bókinni *Barnaréttur*, bls. 175.

Í núgildandi barnalögum er ekki að finna ákvæði, sem veitir barni *sjálfsákvörðunarrétt* í persónulegum málum. Með sjálfsákvörðunarrétti er átt við rétt barns til að taka sjálft ákvörðun í persónulegum málum, þ.e. að taka sínar eigin ákvarðanir. Má hér nefna ákvarðanir um klæðaburð, hárgreiðslu, tómstundir, val á vinum o.s.frv. Hafa ber í huga að með hækkandi aldri og auknum þroska verður barn hæfara til að taka ákvarðanir um eigið líf og jafnframt vex löngunin til að taka eigin ákvarðanir. Hægt er að vera sammála um að flest börn á aldrinum 16-18 ára eru hæf til að taka skynsamlegar ákvarðanir í eigin málefnum. Stigvaxandi ábyrgð barns á eigin lífi er nauðsynlegur undirbúningur fyrir lífið. Stigvaxandi sjálfsákvörðunarréttur er æfing fyrir barnið í að taka og bera ábyrgð á eigin gerðum, en það eru megin rökin að baki þess að börnum er veittur þessi réttur, sbr. t.d. norsku barnalögin. Fram til þess tíma að barnið verður lögráða og fær fullgildan sjálfsákvörðunarrétt í eigin málum hafa foreldrar rétt og bera jafnframt skyldur til að taka ákvarðanir í persónulegum málefnum barnsins með hagsmuni þess að leiðarljósi. Skoða þarf hvert tilvik fyrir sig og meta út frá hagsmunum barnsins hversu víðtækur sjálfsákvörðunarrétturinn skuli vera. Allur vafi á hæfni barna til eigin ákvarðana leiðir því til þess að endanlegt ákvörðunarvald er í höndum foreldra á grundvelli umönnunarskyldu þeirra. Framangreind rök þykja leiða til þess að setja þurfi í frumvarp til nýrra barnalaga ákvæði, sem tryggja stigvaxandi sjálfsákvörðunarrétt barns, í eigin málefnum.

6. og 7. mgr. 30. gr.

Breyting á ákvæði um forsjá við andlát forsjárforeldris, sbr. 6. og 7. mgr. 30. gr. draganna, er tímabær. Í þessu sambandi vísa ég til ummæla minna er fram koma í fundargerð frá 13. desember sl.

33. gr.

Í ljósi þeirra fjölmörgu erinda og fyrirspurna, er mér hafa borist allt frá árinu 1995, hef ég ítrekað bent á brýna nauðsyn þess að komið yrði á fót **ráðgjöf** fyrir fólk, sem á við erfiðleika að etja í sambúð eða hyggst sækja um skilnað. Ég hef margsinnis hvatt til þess að sett yrði á stofn **opinber, þverfagleg fjölskylduráðgjöf**, sem fengi það hlutverk að aðstoða foreldra, er hafa í hyggju að skilja eða slíta sambúð. Það hefur einnig verið mín afdráttarlaus skoðun að slíka ráðgjöf ætti að veita þeim **börnum**, sem hlut eiga að máli. Ég hef lagt til að hjónum eða sambúðarfólki, með börn yngri en 18 ára á framfæri sínu, yrði gert **skýlt** að leita slíkrar ráðgjafar áður en til skilnaðar eða sambúðarslita gæti komið. Þegar miklir erfiðleikar steðja að fjölskyldunni, hafa börn ekki síður þörf fyrir að ræða við einhvern, sem þau geta treyst. Ég tel það nauðsynlegt og sjálfsagt, að rætt sé við börnin *strax í upphafi* til að hægt sé að komast að því hvað sé þeim raunverulega fyrir **bestu**.

Tilgangur slíkrar ráðgjafar, er að mínu mati, fyrst og fremst sá, að hafa **fyrirbyggjandi áhrif**. Að grípa inn í aðstæður, áður en barnið hlýtur skaða af. Í því tilfinningaróti, sem skilnaðir eða sambúðarslit hafa í för með sér fyrir foreldra, vilja börnin oft gleymast og verða jafnvel bitbein foreldra sinna. Með því að ræða við alla fjölskylduna í upphafi má vafalaust draga úr þeim áhrifum, sem erfiðar forsjár- og umgengnisdeilur hafa á börn.

Segja má að sú ráðgjöf, sem um er fjallað í 33. gr., en hefur fyrirsögnina *sáttaumleitan*, sé skref í rétta átt, en með vísan til umfjöllunar um 5. mgr. 28. gr. hér að framan, sem og í ljósi hækkaðs sjálfræðisaldurs, tel ég það vera í andstöðu við Barnasáttmálann að láta rétt barns til tjáningar í þessum málum, ráðast af vilja foreldra. Skoðun barns t.d. á því, hvar það vilji búa í nánustu framtíð skiptir það augljóslega máli, svo ekki sé fastar að orði kveðið, og til þess að komast að lögmætri niðurstöðu um það, hvað tilteknu barni er fyrir bestu hlýtur að þurfa að fá fram sjónarmið þess í málinu. Ráðgjöfin missir annars marks og hefur ekki þau fyrirbyggjandi áhrif, sem æskilegt er að hún hafi. Að öðru leyti vísa ég til þess sem áður hefur komið fram. sbr. fyrrnefnda fundargerð.

Talsmaður

Heimild er til þess í nágildandi barnalögum, að skipa barni **talsmann** til að gæta hagsmuna þess við úrlausn forsjármáls ef sérstök þörf er á því. Samkvæmt upplýsingum, sem fram komu í máli dómsmálaráðherra á Alþingi, veturinn 1997-98, hafði þessari heimild aldrei verið beitt. Í bréfi til dómsmálaráðherra, dagsettu 16. mars 2001, óskaði ég eftir því að ráðuneytið kannaði ástæðuna fyrir notkunarleysi 5. mgr. 34. gr. barnalaga nr. 20/1992. Þar sem ég taldi málið ákaflega brýnt, lagði ég og til við ráðherra, að hugað yrði að breytingu á ákvæðinu á þann veg að barni yrði *sjálfkrafa skipaður talsmaður þegar um ágreiningsmál um forsjá væri að ræða*.

Það eru því *mikil vonbrigði* að farin skuli sú leið í drögum að frumvarpi til nýrra barnalaga, að fella brott ákvæði um talsmann barna í forsjármálum. Ég tel þessa breytingu í raun vera skref aftur á bak og legg áherslu á að þessu ákvæði verði haldið inni í lagatextanum og kveðið verði þar fastar æð orði, sbr. tillögu mína í meðfylgjandi ljósriti bréfs, dags. 16. mars 2001. Að öðrum kosti tel ég hættu á því að hagsmunir barna verði fyrir borð bornir í þessum sársaukafullu ágreiningsmálum - þar sem barnið er óneitanlega í brennidepli.

Jafnframt vil ég benda á þörf fyrir heimild í barnalögum til að skipa barni sérstakan **talsmann** í umgengismálum. Fjöldi erinda, sem berast embætti mínu varða vandamál í tengslum við umgengni og er alltof algengt að hagsmunir barnsins séu látnir víkja fyrir hagsmunum foreldra. Þess eru jafnvel dæmi að barni sé meinað að umgangast það foreldri, sem ekki fer með forsjá þess, sökum illinda og deilna milli foreldranna. Í slíkum tilfellum væri ómetanlegt fyrir barnið að hafa talsmann, sérstakan trúnaðarmann, sem hefði eingöngu hagsmuni þess að leiðarljósi.

35. gr.

Í 35. gr. draganna er fjallað um úrskurð til bráðabirgða um forsjá barns o.fl. Þar segir m.a. í 2. mgr. að *dómari geti enn fremur ákveðið að barn skuli búa hjá foreldrum sínum á víxl, enda þyki slíkt fyrirkomulag samræmast hagsmunum barns*. Þetta ákvæði tel ég ákaflega foreldramiðað og vandséð við hvaða aðstæður það samræmist hagsmunum barnsins að búa hjá foreldrum sínum á víxl, nema þá í algjörum undantekningartilvikum og sterk rök búi þar að baki.

3. mgr. 37. gr.

Til embættis míns hefur í gegnum tíðina verið afar mikið leitað vegna ýmiss konar erfiðleika í tengslum við umgengni. Oft er um að ræða afa og ömmur, sem ekki fá að umgangast barnabörn sín. Í 3. mgr. 37. gr. draganna er ákvæði um umgengnisrétt náinna vandamanna við barn, ef annað foreldrið er látið eða bæði, eða *foreldri er ókleift að rækja umgengnisskyldur sínar við barn*. Þetta ákvæði er óbreytt frá gildandi lögum, en ákveðnar venjur virðast hafa myndast um túlkun á því hvenær foreldri er ókleift að rækja umgengnisskyldur sínar við barn, t.d. að telja foreldri, sem búsett er erlendis rækja umgengni við barn með símtölum og bréfaskriftum. Einnig má hugsa sér tilfelli þar sem forsjarlausa foreldrið t.d. vill ekki rækja umgengni við barnið eða hefur ekki heilsu til þess. Í slíkum tilvikum virðist sýslumaður ekki úrskurða um umgengni afa og ömmu eða annarra náinna vandamanna við barn. Til að fullnægja þjóðréttarlegri skuldbindingu, sem er að finna í 8. gr. Barnasáttmálans, tel ég nauðsynlegt að í athugasemdum með 3. mgr. 37. gr. frumvarpsdraganna verði fjallað sérstaklega um rétt barns *til að viðhalda því sem auðkennir það sem einstakling, þar með töldu ríkisfangi sínu, nafni og fjölskyldutengslum - ekki síst tengslum við afa og ömmu*.

Reglugerð um umgengni

Það er skoðun mín að setja beri ítarleg ákvæði um umgengni í reglugerð, þ.e. almennar reglur um umgengni, reglur um umgengni við nána vandamenn, reglur um umgengni til bráðabirgða og umgengni undir eftirliti, svo nokkur dæmi séu nefnd.

Upplýsingar til almennings

Í ljósi allra þeirra erinda, ábendinga og fyrirspurna, sem embætti mínu hafa borist varðandi sífjamál af ýmsum toga vil ég enn og aftur vekja athygli á þeirri ríku þörf fyrir auknar **upplýsingar til almennings** svo sem um skilnað að borði og sæng, lögskilnað, forsjarhugtakið almennt, sameiginlega forsjá og umgengnisrétt. Í starfi mínu verð ég þess þráfaldlega vör, hve foreldrar eru almennt illa upplýstir um réttarstöðu sína, sem og barna sinna. Af þeim sökum hef ég margsinnis bent ráðherra, ráðuneyti og nefndum á vegum þess á nauðsyn þess að útbúnir verði **upplýsingabæklingar á einföldu og aðgengilegu**

máli fyrir **almennig** þar sem réttarstaða aðila er skýrð, hugtök skilgreind sem og gangur máls í hnotskurn. Slíka bæklinga þyrfti að vera hægt að nálgast hjá sýslumönnum. Ég tel engan veginn nægilegt að ráðuneytið birti upplýsingar, sem þessar á Netinu einvörðungu, þar eð fjölmargir hafa hvorki aðgang að Netingu né þekkingu, til að nýta sér þann upplýsingamiðil. Með bréfi mínu til sífjalaganefndar, dagsettu 9. desember 1999, sendi ég sýnishorn upplýsingabæklinga, sem barna- og fjölskylduráðuneytið í Noregi, hefur gefið út. Þessa bæklinga tel ég til fyrirmyndar, upplýsandi, á einföldu og aðgengilegu máli fyrir hinn almenna borgara. Einnig vil ég benda á bæklinga Tryggingastofnunar ríkisins sem ágæta fyrirmynd í þessum efnum. Þeir eru einkar aðgengilegir öllum sem á þurfa að halda. Þessu er hér með komið á framfæri við sífjalaganefnd með von um að nefndin komi þessari ábendingu á framfæri við dómsmálaráðherra.

VI. kafli

Dómsmál vegna ágreinings um forsjá barns

Við meðferð og úrlausn mála samkvæmt VI. kafla draga að frumvarpi til barnalaga skal það sem barni er fyrir bestu ávallt hafa forgang, sbr. 3. gr. Barnasáttmálans og meðfylgjandi ljósrit af greinargerð umboðsmanna barna á Norðurlöndum um hugtakið *það sem barni er fyrir bestu*, (íslensk þýðing frá árinu 2001 - trúnaðarmál). Það sem barni er fyrir bestu er margþætt hugtak, sem gefur tilefni til breytilegrar túlkunar. Í hverju máli þarf því að huga að bestu hugsanlegu lausn máls fyrir það barn sem hlut á að máli. Ágreiningsmál um forsjá eru afar viðkvæm og ef niðurstaðan verður andstæð hag barnsins, getur það haft óbætanlegan skaða í för með sér fyrir barnið og framtíð þess. Ábendingar, er berast embætti mínu, jafnt frá börnum sem fullorðnum, virðast því miður benda til þess að hagsmunir barns séu ekki alltaf í fyrirrúmi þegar ágreiningsmál um forsjá eru til lykta leidd.

Til að vita hvað barni er fyrir bestu, hlýtur að þurfa að ræða við það sjálf. Í 12. gr. Barnasáttmálans er fjallað um **rétt barns til að láta í ljós skoðanir sínar** í öllum málum sem það varða. Þar er ennfremur lögð áhersla á að **hlustað sé á skoðanir barns**. Þessi réttur til að hafa skoðun og fá tækifæri til að láta hana í ljós er óskoraður. Framkvæmd þessa ákvæðis gerir nýjar kröfur til undirbúnings og upplýsingaöflunar áður en

ákvarðanir eru teknar. Sjónarmið barns þurfa að fá aukið vægi og verða ríkari þáttur við töku ákvarðana í málum sem þessum. Þessi skoðun er í samræmi við meginreglur Barnasáttmálans, sbr. fyrrnefnda greinargerð umboðsmanna barna á Norðurlöndum. Að öðru leyti vísast til þess sem þegar er fram komið.

Í Barnasáttmálanum segir ekkert um **aldursmörk** varðandi það hvenær barn eigi rétt til að tjá sig um mál er það varða. Það viðhorf, er fram kemur í núgildandi lögum og í drögum til nýrra barnalaga er á undanhaldi í þeim barnarétti, sem nú riður sér til rúms, meðal framsækinna þjóða. Að miða afdráttarlausan rétt barna til að tjá sig um mál samkvæmt barnalögum við 12 ára aldur tel ég ekki vera í samræmi við Barnasáttmálann.

Þá tel ég vandfundið það dómsmál vegna ágreinings um forsjá barns, þar sem skoðun þess getur talist þýðingarlaus fyrir úrslit málsins. Þessi takmörkun á rétti barns til að tjá sig um persónuleg mál, tel ég að eigi ekki að finna sér stað í barnalögum. Ég tel ekki unnt að komast að réttlátri niðurstöðu öðru vísi en að sjónarmið barns hafi fengið að komast að við meðferð máls, annaðhvort með viðtölum við barnið sjálft eða talsmann þess.

Réttur barns til að tekið verði tillit til skoðana þess hlýtur að aukast með aldri og vaxandi þroska og jafnvel leiða til þess, að barn öðlist ákveðinn sjálfsákvörðunarrétt. Um þetta vísast til umfjöllunar minnar hér að framan um 5. mgr. 28. gr. Í frumvarpi til nýrra barnaverndarlaga, sem lagt var fram á Alþingi á 126. löggjafarþingi 2000-2001, er mælt fyrir um það í 46. gr. að börn sem eru **15 ára** og eldri séu **aðilar barnaverndarmáls**. Hér er um að ræða nýmæli sem er í samræmi við gildandi reglur í nágrannaríkjunum og er ætlað að treysta réttarstöðu barna í barnaverndarmálum. Vil ég benda sífjalaganefnd sérstaklega á þetta ákvæði frumvarps til barnaverndarlaga og athugasemdir við það, enda miðar ákvæðið að því að finna út hvað er barni fyrir bestu í hverju einstöku máli.

Þá vil ég ítreka framkomna skoðun mína um að barn skuli eiga rétt á **talsmanni** við meðferð máls fyrir dómstólum. Vísast um það efni framar í umsögn þessari. Þörf fyrir talsmann verður enn brýnni þegar um er að ræða yngri börn. Það á að vera meginmarkmið málsmeðferðarinnar að finna út hvaða ráðstafanir þjóna hagsmunum barnsins best, annað hvort með því að barnið sjálft tjái sig fyrir dómi eða talsmaður fyrir þess hönd. Þetta tel ég grundvallaratriði og í anda Barnasáttmálans.

Annars konar fyrirkomulag, sem hugsanlega mætti líta til, er skipan **réttargæslumanns** samkvæmt 44. gr. a, laga um meðferð opinberra mála, nr. 19/1991, eins og þeim var breytt með lögum nr. 36/1999. Réttargæslumaður hefur það hlutverk að aðstoða barnið á öllum stigum málsins og gæta hagsmuna þess í hvívetna. Þetta fyrirkomulag tel ég ennfremur koma til greina í sambandi við deilumál um forsjá og umgengni.

Barnaverndarnefndir hafa mikilvægu hlutverki að gegna, sem eftirlitsaðilar með aðbúnaði barna og unglinga. Þegar forsjár- eða umgengnismál er til meðferðar hjá stjórnvöldum eða dómstólum, tel ég ákaflega mikilvægt að leitað sé **upplýsinga hjá barnaverndaryfirvöldum** við könnun á högum barnsins, sbr. nánar bréf mitt dagsett 9. desember 1999. Þeirri upplýsingaöflun virðist gefið minna vægi í frumvarpsdrögum en í núgildandi barnalögum. Þeir aðilar og stofnanir, sem koma að málefnum barna verða að **vinna saman** að því að skapa hverju barni, sem hefur þörf fyrir aðstoð þeirra, **bestu hugsanlegu uppeldisaðstæður, með hagsmunum barnsins að leiðarljósi.**

VIII. Kafi Framfærsla barns

Í tillögum mínum og ábendingum vegna breytinga á núgildandi barnalögum, sem kynntar voru sífjalaganefnd í bréfi, dagsettu 9. desember 1999, benti ég m.a. á vanda ólögráða barna, sem flytja að heiman. Skoraði ég á nefndina að leggja til breytingar á núgildandi lögum á þann hátt að börnum og unglingum, sem flytja að heiman, væri tryggð framfærsla. Þetta hefur ekki náð fram að ganga, því ákvæði 2. mgr. 19. gr. núgildandi barnalaga er tekið óbreytt upp í frumvarpsdrögin. Ég vil ítreka áskorun mína um endurskoðun þessa ákvæðis, sem mælir fyrir um að *sá sem standi straum af útgjöldum vegna framfærslu barns geti krafist þess að meðlag sé ákveðið og innheimt, enda hafi viðkomandi forsjá barns eða barn búi hjá honum samkvæmt lögmætri skipan.* Samkvæmt þessu ákvæði getur barnið sjálft ekki gert kröfu um framfærslueyri/meðlag, jafnvel þó það flýji að heiman t.d. vegna óhóflegrar áfengisneyslu foreldra eða ofbeldis af þeirra hálfu.

Þrátt fyrir þá staðreynd að foreldrar fara með forsjá barns til 18 ára aldurs, og þeim þar með ætlað að ráða persónulegum högum þess, getur dvöl á heimili foreldra verið barninu algjörlega óbærileg. Til mín hefur leitað ungt fólk á aldrinum 15-18 ára, sem vegna erfiðra heimilisaðstæðna hefur neyðst til að flytja úr foreldrahúsum, en einnig unglingar.

sem búa við óviðunandi aðstæður heima fyrir, en geta ekki flutt í burtu vegna fjárhagslegs ósjálfstæðis. Þessi börn eiga **engan sjálfstæðan lagalegan rétt** til framfærslueyris/meðlags úr hendi foreldra, og félagsmálayfirvöld veita þeim ekki fjárhagsaðstoð þar sem þau eru ekki fjárráða. Þetta vandamál er orðið enn alvarlegra eftir að sjálfræðisaldurinn var hækkaður í 18 ár, því fyrir sum börn getur það þýtt 2 ár í viðbót við óbærilegar aðstæður.

Meðlag tilheyrir barni, skv. 2. mgr. 63. gr. draganna og er það í samræmi við eldri lög og dómaframkvæmd, sbr. t.d. Hrd. 1954:433 þar sem segir: *Lagarök og eðli máls leiða því til þess að barnið á sjálft réttinn til meðlagsins.* Í fyrrnefndu bréfi mínu til sífjalaganefndar, dagsettu 9. desember 1999, fjallaði ég ítarlega um ýmislegt er snertir meðlag og greiðslu þess, t.d. afsal meðlags og skuldajöfnuð. Vísa ég til þeirrar umfjöllunar um leið og ég ítreka það sem þar kemur fram. Reglur um greiðslu meðlags verða að vera skýrari en nú er og afdráttarlaust **að meðlag tilheyri barni og skuli notast í þágu þess.**

Fjöldi ábendinga berast embætti mínu varðandi sérstök útgjöld, sem mælt er fyrir um í 15. gr. núgildandi laga og 60. gr. frumvarpsdraganna. Margar þeirra varða tannviðgerðir og tannréttingar barns og er kvartað yfir því að ekki skuli beinlínis tekið fram í lagatextanum að slíkar aðgerðir falli undir ákvæðið. Að mínu mati þarf að skýra það nánar hvaða útgjöld er hér um að ræða. Ákaflega mikilvægt er að dómsmálaráðuneytið gefi út leiðbeiningar um þessi mál, sbr. heimild í 3. mgr. 60. gr. draganna.

Einnig hefur verið bent á, að ekki er mögulegt að beita ákvæði 15. gr. barnalaga, sbr. 60. gr. frumvarpsdraganna, þegar framfærsluskyldur aðili er látinn eða ekki meðlagsskyldur vegna fötlunar eða sjúkdóms, þar er engum *framfærsluskyldum aðila* er til að dreifa, en einmitt við þær aðstæður séu kjör barna og fjölskyldna ekki síst kröpp. Ég vil sérstaklega taka undir þau tilvik þegar um fötlun eða sjúkdóm framfærsluskylds aðila er að ræða. Er ekki vilji til að breyta þessu ákvæði og koma til móts við þau börn, sem búa við aðstæður sem þessar?

3.

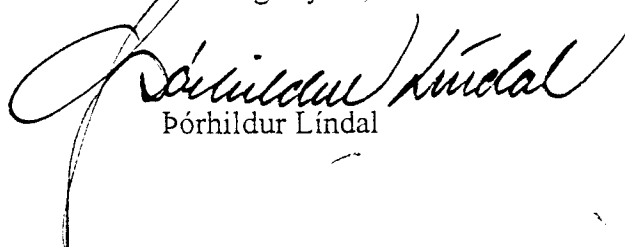
Lokaorð

Frestur sá, er veittur var til að gefa umsögn um drög að frumvarpi til barnalaga var stuttur og ekki nægur til að vinna umsögn á jafn fullnægjandi hátt og vilji hefði staðið til. Embætti mínu berast á hverju ári fjöldi ábendinga og fyrirspurna, sem gefa góða mynd af því, sem betur mætti fara við meðferð mála, m.a. samkvæmt barnalögum. Þessa nánd við þá sem kynnst hafa framkvæmd laganna af eigin raun tel ég ákaflega mikilvæga og hljóta breytingar á barnalögunum að miða að því að breyta og bæta þar sem þörfin er. Þær athugasemdir og ábendingar, sem fram koma í umsögn minni, eru flestar byggðar á reynslu þess fólks, hins almenna borgara, sem haft hefur samband við mig.

Eins og fram hefur komið þykir mér ýmistegt sem í drögum sifjalaganefndar að frumvarpi til nýrra barnalaga ekki vera í takt við nýja tíma og ný viðhorf gagnvart börnum, þ.e. að líta beri á þau sem sjálfstæða einstaklinga með sín eigin réttindi, óháð réttindum foreldra eða annarra fullorðinna.

Ég vil þakka nefndarmönnum fyrir það tækifæri að fá að koma á framfæri á þessu stigi ábendingum og athugasemdum mínum við fyrirliggjandi frumvarpsdrög.

Virðingarfyllst,

Þórhildur Líndal

Meðfylgjandi:

Ljósrit bréfs til sifjalaganefndar, dagsett 9. desember 1999

Ljósrit bréfs til dómismálaráðherra, dagsett 16. mars 2001

Ljósrit af greinargerð norrænna umboðsmanna um hugtakið “það sem barni er fyrir bestu” í íslenskri þýðingu - TRÚNAÐARMÁL.

Ljósrit úr bókinni Barnets bästa í främsta rummet, bls. 383-386

Ljósrit úr bókinni Barnaréttur, bls. 175

UMBOÐSMAÐUR BARNA

Ljósrít

Dómsmálaráðherra
Sólveig Pétursdóttir
Arnarhvoli
150 Reykjavík.

Reykjavík, 16. mars 2001
Tilvísun UB 0103/7.1.3

Efni: Talsmaður barna samkvæmt barnalögum

I

Samkvæmt 5. mgr. 34. gr. barnalaga nr. 20/1992 er heimilt að skipa barni talsmann til að gæta hagsmuna þess við úrlausn forsjármáls ef sérstök þörf er á því og er þóknun hans greidd úr ríkissjóði.

Á 122. löggjafarþingi 1997-98 kom fram fyrirspurn til dómsmálaráðherra um hversu oft barni hafi verið skipaður talsmaður samkvæmt framangreindu lagaákvæði

- þegar dómstóll sker úr ágreiningsmáli,
- þegar dómsmálaráðuneytið fer með úrskurðarvald.

Skriflegt svar þáverandi dómsmálaráðherra var svohljóðandi: “Samkvæmt upplýsingum frá öllum héraðsdómstólum hefur aldrei komið til þess að talsmaður hafi verið skipaður á grundvelli 34. gr. barnalaga. Þá hefur dómsmálaráðuneytið ekki skipað slíkan talsmann.”

II

Í ljósi þeirra ábendinga, er embætti mínu hafa borist á síðustu tveimur árum, virðist sem engin breyting hafi átt sér stað á framkvæmd umrædds lagaákvæðis frá þeim tíma er fyrnefnt svar var lagt fram á Alþingi, a.m.k ekki af hálfu dómstólanna. Á tæpum 9 ára gildistíma barnalaganna hafa dómáramar landsins aldrei séð sérstaka þörf á að skipa barni talsmann við úrlausn forsjármáls. Þetta sætir furðu um leið og það vekur óneitanlega ugg um að hagsmunir barna séu fyrir borð bornir í þessum efnum.

Af þeim sökum tel ég nauðsynlegt að ráðuneyti yðar kanni ástæðuna fyrir notkunarleysi þessa mikilvæga ákvæðis, sem ætlað er að tryggja réttarstöðu barna við þær erfðu aðstæður, sem forsjárdeilur eru hverju og einu barni. Ég tel t.d. ástæðu til að fá upplýst, hvaða forsendur þurfi, að mati dómara, að vera til staðar svo framangreind heimild barnalaga verði notuð.

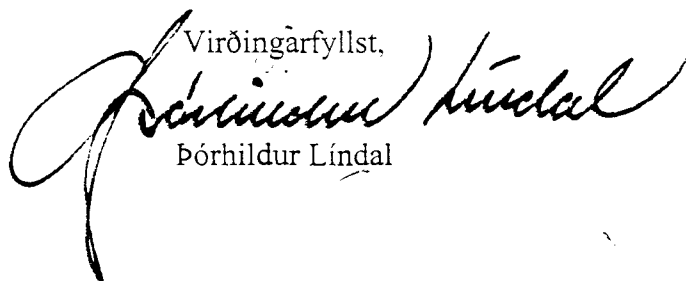
Reyndar tel ég þetta mál svo brýnt, að ég vil jafnframt leggja til við yður, sem dómsmálaráðherra, að hugað verði alvarlega að breytingu á núgildandi ákvæði 5. mgr. 34. gr. barnalaga, á þann veg að barni verði *sjálfkrafa skipaður þegar um ágreiningsmál um forsjá er að ræða, hvort sem málið er til úrlausnar hjá dómstólum eða dómsmálaráðuneyti.*

III

Meðfylgjandi er bréf mitt, dagsett 9. desember 1999, til sifjalaganefndar dómsmálaráðuneytisins þar sem ég kem á framfæri tillögum mínum og ábendingum til breytinga á núgildandi ákvæðum barnalaga, m.á. á framangreindu lagaákvæði, sbr. bls. 4 og 5.

Þar eð mér er ekki ljóst hvenær heildarendurskoðun sifjalaganefndar á barnalögum muni ljúka, tel ég brýnt að óska aðgerða af yðar hálfu, nú þegar, hvað þetta tiltekna atriði varðar enda einkennilegt að þessi lagaheimild til handa börnum, þ.e. að fá skipaðan talsmann til að gæta hagsmuna sinna við úrlausn forsjármáls, skuli aldrei hafa verið notuð, hvorki af hálfu dómstóla né dómsmálaráðuneytisins, eftir því sem best verður séð.

Þess er hér með vinsamlegast farið á leit að mér verði kynnt afstaða yðar til framangreindra tilmæla minna svo fljótt sem verða má.

Virðingárfyllst,

Þórhildur Línadal

Ljósrit

UMBOÐSMAÐUR BARNA

Dóms- og kirkjumálaráðuneytið,
b.t. sifjalaganefndar,
Arnarhvoli
150 Reykjavík.

Reykjavík, 9. desember 1999.

Efni: Endurskoðun barnalaga.

Vísað er til bréfs, dags. 8. október 1999, þar sem mér er veitt tækifæri á að koma á framfæri við sifjalaganefnd tillögum og ábendingum til breytinga á núgildandi barnalögum. Ég þakka hér með fyrir þetta tækifæri um leið og beðist er velvirðingar á hve seint bréf mitt berst, en ástæða þess er fyrst og fremst mikið vinnuálag.

Í upphafi bréfs þessa vil ég greina frá því að með bréfi, dagsettu 24. febrúar 1998, til þáverandi dómsmálaráðherra, Þorsteins Pálssonar, lagði ég til breytingar á núgildandi barnalögum. Í stuttu máli voru tillögur mínar til lagabreytinga fölgjar í því að sett yrði á stofn *opinber fjölskylduráðgjöf*, sem fengi það hlutverk að aðstoða foreldra, er hafa í hyggju að skilja eða slíta sambúð. Þessi ráðgjöf yrði í höndum sérfræðinga á hinum ýmsu sviðum, og hana ætti að veita jafnt börnum sem foreldrum. *Skylða* ætti hjón eða sambúðarfólk, með börn yngri en 18 ára á framfæri sínu, til að leita slíkrar ráðgjafar áður en til skilnaðar eða sambúðarslita gæti komið, sbr. nánar meðfylgjandi skýrslu umboðsmanns barna fyrir árið 1998, bls. 100-104.

Þá vil ég vekja athygli yðar á að með ofangreindu bréfi lagði ég jafnframt til við ráðherra, að á vegum dómsmálaráðuneytisins yrðu gefnir út *upplýsingabæklingar* á aðgengilegu máli fyrir almenning, s.s. um forsjárhugtakið almennt, um sameiginlega forsjá og um umgengnisrétt. Ástæðan fyrir þessari tillögu minni er ekki síst sú að í starfi mínu hef ég þrífaldlega orðið þess vör hve foreldrar eru almennt illa upplýstir um réttarstöðu sína, sem og barna sinna, hvað þessi mál áhrærir. Þeir sem hingað leita kvarta mikið yfir því að ekki skuli vera fyrirbyggjandi aðgengilegar upplýsingar um þessi mál, t.d. hjá sýslumönnum. Til fróðleiks-læt ég fylgja hér með sýnishorn upplýsingabæklinga, sem barna og fjölskyldumálaráðuneytið í Noregi, hefur gefið út.

Hér á eftir mun ég gera grein fyrir öðrum atriðum, sem ég tel ástæðu til að sifjalaganefnd fjalli um, við endurskoðun á núgildandi barnalögum.

Feðrun. Í 7. gr. barnalaga segir að læknir eða ljósmóðir, sem tekur á móti barni, skuli spyrja móður um faðerni þess og rita frásögn hennar á fæðingarskýrsluna. Í 18. gr. reglugerðar nr. 103/1933, um ljósmæður, sbr. auglýsingu nr. 181/1942, segir hins vegar að ljósmóður sé óheimilt að spyrja móður um faðerni barns. Hér er augljóst ósamræmi, og auk þessa, hvergi að finna skýr fyrirsmáli um að móður sé *skylt að gefa upp nafn föður*, sbr. til hliðsjónar ákvæði 7. gr. Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna.

Þetta felur í sér þá staðreynd að gengið er gegn hagsmunum barns, bæði persónulegum hagsmunum þess, sem og fjárhagslegum.

Í þessu sambandi vil ég benda á ákvæði 1. mgr. 43. gr. barnalaga, en þar eru taldir upp þeir aðilar sem geta verið **sóknaraðilar í barnsfæðernismáli**. Þar er aðildin bundin við móður barns, barnið sjálft, en manns, sem telur sig vera föður barns, er ekki getið. Fullyrt hefur verið af fræðimönnum að þetta ákvæði brjóti ekki aðeins gegn ákvæðum íslensku stjórnarskrárinnar, 65. gr. og 1. mgr. 70. gr., heldur einnig gegn 1. mgr. 6. gr., 8. gr. og 14. gr. mannréttindasáttmála Evrópu, sbr. lög nr. 62/1994 og lög nr. 25/1998.

Skráning. Skráning fæðingar barns er fyrsta formlega viðurkenning ríkis á tilvist barnsins. **Um form og efni tilkynningar til þjóðskrár um fæðingu lifandi eða andvana barns er ekki fjallað í barnalögum.** Þetta atriði er hér nefnt sérstaklega þar sem ég hef kynnt mér ákvæði laga nr. 54/1954, um þjóðskrá og almannaskráningu, laga nr. 3/1945, um kirkju- og manntalsbækur, laga nr. 18/1975, um löggilt trúfélög, svo og áður nefnda reglugerð nr. 103/1933, um ljósmæður. Eftir þann lestur verður ekki annað ráðið en að eftirfarandi starfsstéttir og stofnanir komi á einn eða annan hátt að skráningu og tilkynningu barnsfæðingar, þ.e. ljósmóðir, heilsuverndarstöðvar (væntanlega heilsugæslustöðvar), þjóðkirkjuprestar og forstöðumenn trúfélaga, sveitarstjórnir, sóknarprestar utan kaupstaða (og væntanlega bæja einnig) og Hagstofan. Með vísan til þessa tel ég fulla ástæðu til að sífjalaganefnd skoði efni þessara laga- og reglugerðarákvæða með sérstöku tilliti til ákvæða 7. gr. núgildandi barnalaga, og kanni hvort ekki sé rétt að leggja til umbætur í þessum efnum, m.a. hvaða atriði ber að tilkynna. Sá háttur mun nú tíðkaður, að **fæðingarskýrslur eru sendar í heild sinni til Hagstofunnar**. Sú spurning leitar því á, hvort ekki sé um að ræða brot á friðhelgi einkalífs, þar sem í fæðingarskýrslum er að finna ýmis persónuleg atriði, sbr. meðfylgjandi ljósrít af tilkynningu um fæðingu.

Merking nýbura. Engar lagareglur eru í íslenskum rétti um, hvernig skuli staðið að merkingum nýbura. Samkvæmt upplýsingum frá landlæknisembættinu er framkvæmd merkinga ekki samræmd hér á landi en algengast er að notuð séu armbönd. Samkvæmt Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna hefur hvert barn rétt til nafns, ríkisfangs og til að þekkja foreldra sína. Öruggar merkingar eru nauðsynlegur þáttur í því að tryggja þessi réttindi. Fingraför og/eða fötaföer barns hafa verið notuð í ýmsum Evrópulöndum í þessu skyni.

Sérstök framlög. Í 15. gr. barnalaga er að finna heimild til að úrskurða framfærsluskyldan aðila til þess að inna af hendi sérstök framlög vegna útgjalda í þágu barns. Mjög margar ábendingar hafa borist, þar sem kvartað er yfir því að ekki skuli vera beinlínis tekið fram í lagatextanum að **tannviðgerðir og tannréttingar barns** falli hér undir. Þá hefur einnig verið bent á, að ekki sé mögulegt að beita þessu ákvæði þegar framfærsluskyldur aðili er látinn eða ekki meðlagsskyldur vegna fötlunar eða sjúkdóms, þar eð **engum "framfærsluskyldum aðila"** er til að dreifa, en einmitt við þær aðstæður séu kjör barna og fjölskyldna ekki síst kröpp.

Hverjum tilheyrir meðlag? Í 1. mál. 1. mgr. 19. gr. barnalaga segir að framfærslueyrir samkvæmt IV. kafla laganna **tilheyrir barni**. Þetta merkir að barnið er eigandi meðlagsins skv. 10. gr. laganna. Ákvæðið er í samræmi við dómaframkvæmd, sbr. t.d. Hrd. 1954:433 þar sem segir: *Lagarök og eðli máls leiða því til þess að barnið á sjálft réttinn til meðlagsins. Er og þessi niðurstaða í bestu samræmi við niðurlagsákvæði 7. gr. l. 87/1947, (sbr. 1. mgr. 19. gr. nügildandi barnalaga) þar sem svo er mælt, að fara skuli með fyrirframgreitt meðlag sem fé ófjárráða.*

Af þessu verður sú ályktun dregin að þeim, sem hefur barn á framfæri sínu, sé **skýlt** að gera kröfu fyrir þess hönd um meðlag.

Afsal. Í framkvæmd hefur hins vegar verið litið svo á að foreldri geti einhliða afsalað rétti til að krefjast meðlags úr hendi hins. Afsal meðlagsgreiðslna verður almennt að teljast andstætt hagsmunum barns, tilgangi meðlagsgreiðslna og fordæmi Hæstaréttar frá 1954. Það eru jafnframt frávik frá þeirri reglu, að framfærsluskylda hvíli á báðum foreldrum. Auk þessa er meðlag undanþegið aðför og því örðugt að knýja á um efndir samnings. Í þessu sambandi er og rétt að vekja athygli á því að lögin veita litla tryggingu fyrir því að meðlag sé í raun innheimt, t.d. hefur foreldri, sem barn býr hjá, það í hendi sér hvort það snýr sér til Tryggingastofnunar ríkisins um greiðslu meðlagsins eða notar önnur innheimtuúrræði sem standa til boða.

Skuldajöfnuður. Sú skipan mála við skilnað eða slit sambúðar að gefa eftir meðlag gegn lækkun skulda o.þ.h. er í raun skuldajöfnuður. Í grein Þorgeirs Örlygssonar fyrrverandi lagaprófessors um skuldajöfnuð, sem birtist í 1. tbl. 50. árg. Útljóts 1997, segir að almennt verði að telja að kröfur um framfærslueyri séu þess eðlis að þeim verði ekki fullnægt með skuldajöfnuði. Nýleg dæmi um slíkt þekkjast hins vegar.

Skýrlega verður að kveða á í lagatexta að framfærsluaðila sé óheimilt að afsala “sér” meðlagskröfunni og jafnframt að meðlagskröfum verði ekki skuldajafnað. Ef lög skylduðu meðlagsgreiðendur og viðtakendur meðlagsgreiðslna til að láta greiðslurnar fara gegnum opinbera aðila, eins og nú er heimild til en ekki skylda, gæti slíkt komið í veg fyrir samninga milli þessara aðila um afsal meðlagsgreiðslna. Slík lagaskylda væri til verndar hagsmunum barna a.m.k. varðandi lágmarksmeðlag.

Ólögráða börn sem flytja að heiman Í 2. mgr. 19. gr. barnalaga kemur fram að heimild til að krefjast þess, að framfærslueyri sé ákveðin og innheimtur, er bundinn við þann, sem stendur straum af útgjöldum vegna framfærslu barns, enda hafi viðkomandi forsjá barns eða barnið búi hjá honum samkvæmt lögmætri skipan. Barnið sjálft getur ekki gert slíka kröfu samkvæmt lagaákvæðinu. Flytji ósjálfráða barn að heiman t.d. vegna óhóflegrar áfengisneyslu foreldra eða ofbeldis af þeirra hálfu vaknar spurning um, hver er réttur barns til að krefja foreldra um framfærslueyri. Þrátt fyrir þá staðreynd að foreldrar fara með forsjá barns til 18 ára aldurs, og þeim þar með ætlað að ráða persónulegum högum þess, þá getur dvöl á heimili foreldra verið barninu algjörlega óbærileg, svo sem af ofangreindum ástæðum, en til mín hefur einmitt leitað ungt fólk á aldrinum 15 til 18 ára sem vegna erfiðra

heimilisaðstæðna, hefur neyðst til að flytja úr foreldrahúsum. Þessum börnum hefur gjarnan verið boðin gisting á heimili vandalausra. Þessi börn eiga engan sjálfstæðan rétt til framfærslu úr hendi foreldra – og félagsmálayfirvöld veita ekki fjárhagsaðstoð þar sem börnin eru ekki fjárráða. Skilaboðin sem þessi börn hafa fengið, að þeirra sögn, eru þau – “er þetta virkilega svona slæmt?” eða “viltu ekki reyna aftur – að fara heim?” Á börnin virðist ekki hlustað – þeim er ekki trúað. Hér þurfa að koma til einhverjar lagaúrbætur, - þessum börnum til handa.

Forsjá. Ábendingar hafa borist varðandi ákvæði 3. mgr. 31. gr. barnalaga um forsjá við andlát forsjárforeldris. Samkvæmt orðanna hljóðan þá hverfur forsjá barns - við andlát foreldris, sem eitt hefur farið með forsjána, til hins foreldrisins, sem eftir lifir, - að því er virðist sjálfkrafa. Aðstandendur barna, sem upplifað hafa þessar aðstæður, hafa lýst áhyggjum sínum vegna þessa og telja nauðsynlegt að fram fari sjálfstætt mat barnaverndaryfirvalda á því, hvort slík ráðstöfun sé barninu raunverulega fyrir bestu. Þeir, sem komið hafa ábendingum á framfæri við embætti mitt, telja *að inn í lagatextann þurfi að koma ákvæði um að líta beri til aldurs barns, vilja þess, kynna af forsjárlausa foreldrinu, þess umhverfis, sem barn hefur alist upp í, o.fl. áður en forsjá flyst endanlega til hins “forsjárlausa” foreldris.*

Sameiginleg forsjá. *Fjöldi fólks, sem haft hefur samband við skrifstofu embættisins, hefur lýst yfir mikilli óánægju með þetta fyrirkomulag, sbr. nánar símaerindi í skýrslum umboðsmanns barna fyrir árin 1995, 1996, 1997 og 1998. M.a. hefur komið fram að mikið skortir á að fólk fái upplýsingar um hvað felst í hinni sameiginlegu forsjá. Óánægja og ágreiningur skapast því oft vegna ónógrar vitneskju um réttindi og skyldur foreldra í þessu sambandi og bitnar það oft en ekki á þeim sem síst skyldi, þ.e. börnunum. Þörf á *upplýsingabæklingum* á auðskiljanlegu máli er því afar brýn.*

Ágreiningsmál um forsjá. Börn hafa haft samband við skrifstofu embættisins og fullyrt að þau hafi *ekki fengið tækifæri til að tjá skoðanir sínar* í forsjárdeilumáli. Önnur börn hafa greint frá því að þegar þau fái tækifæri til að tjá skoðanir sínar sé lítið tillit tekið til þeirra. Jafnvel ekkert mark tekið á þeim. Þeim finnst þetta ákvæði oft á tíðum vera innantóm orð, og treysta ekki fullorðna fólkinu til að hafa hagsmuni þeirra að leiðarljósi, við ákvörðun um hverjum skuli falin forsjá. Sama gildir um *rétt barns til að fá skipaðan talsmann*, enda hefur komið í ljós að þessu ákvæði hefur aldrei verið beitt, hvorki af hálfu dómsmálaráðuneytis né heldur dómstólum, frá gildistöku þess, sbr. svör dómsmálaráðherra við fyrirspurn á Alþingi á síðasta ári.

Við úrlausn ágreiningsmáls um forsjá eiga hagsmunir barns þess, sem hlut á að máli, að vegna þyngst, þyngra en hagsmunir foreldra. *Það sem barni er fyrir bestu er það leiðarljós, sem stjórnvöld og dómstólar skulu fylgja, þegar ákvörðun er tekin varðandi forsjá barns. Til að unnt sé að taka slíka ákvörðun verður hlutaðeigandi barn að fá að tjá sig, hlusta ber á skoðanir þess og taka skal tillit til þeirra með hliðsjón af *proska barnsins og aldri*. Í þessu sambandi er rétt að geta þess að í 12. gr. Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna segir ekkert um aldursmörk, hvað varðar rétt barns til tjáningar.*

Önnur gögn, sem byggja verður á við ákvörðun í forsjardeilumáli, eru t.d. sakavottorð og læknisvottorð varðandi foreldra auk vottorðs frá barnaverndarnefnd í því umdæmi eða þeim umdæmum, þar sem fjölskyldan hefur átt lögheimili, en spurningin er þessi, hvort barnaverndarnefnd hafi haft einhver afskipti af tilteknu barni/börnum, og ef svo er, þá ber að upplýsa um ástæður fyrir afskiptunum.

Í tengslum við framangreint vil ég leyfa mér að benda á að í Noregi verður barn aðili að forsjármáli 15 ára að aldri.

Umgengnisréttur. Samkvæmt núgildandi barnalögum er **réttur barns til að tjá sig** um tilhögun umgengnisréttar ekki tryggður, en slíkt er í andstöðu við 12.gr. Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna. **Réttur barns til að fá skipaðan talsmann** við þessar aðstæður er heldur ekki tryggður. **Ömmur og afar** hafa haft samband við skrifstofu embættisins og lýst vonbrigðum sínum yfir að barn skuli **ekki eiga lögvarinn rétt til að umgangast þau, og öfugt**. Kanna þarf ákvæði 8. gr. Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna í þessu sambandi.

Þá hafa borist ábendingar frá nokkrum sérfræðingum á barnaverndarsviði, sem telja afar mikilvægt, að sett verði ítarleg ákvæði í **reglugerð um umgengni**, þ.e. almennar reglur um umgengni, reglur um umgengni til bráðabirgða og umgengni undir eftirliti. Fleiri atriði gæti ég nefnt en læt þessi duga að sinni

Þó nokkrar ábendingar hafa borist í tengslum við ágreining milli foreldra um, hver eigi að greiða kostnað vegna ferðalaga barns milli landshluta og jafnvel landa. Nauðsynlegt er að ákvæði um þetta verði að finna í lagatexta eða í reglugerð um umgengni.

Ég vil í þessu sambandi benda á til fróðleiks **Vejledning om forældremyndighed og samvær** en þessar leiðbeiningarreglur um forsjá og umgengni voru gefnar út af Civilrettsdirektoraet í Danmörku, hinn 20. desember 1995.

Loks vil ég nefna ákvæði 38.gr. barnalaga um **dagsektir**, sem hefur verið mikið gagnrýnt og talið haldlaust af mörgum. Ég lít svo á að ekki þurfi að hafa fleiri orð um það, þar sem nefndarmönnum er vafalaust fullkunnugt um þá umræðu er orðið hefur á umliðnum árum um þetta ákvæði. Í framhaldi af þessu vil ég minna á það, sem ég hef áður nefnt, og það er mikilvægi þess, að sett verði á stofn opinber fjölskylduráðgjöf. Mín skoðun er sú að ráðgjöf, sem þessi, sé fyrirbyggjandi og geti komið í veg fyrir þann skaða er illskeyttar deilur vegna skilnaðar foreldra valda börnum.

Það sem hér hefur verið ritað byggir fyrst og fremst á þeim ábendingum sem borist hafa embætti minu frá stofnun þess fyrir tæpum 5 árum. Þar sem þessi greinargerð er því miður unnin í miklum flýti vil ég áskilja mér rétt til að koma að fleiri ábendingum og tillögum á síðari stigum. Auk þess er ég reiðubúin til að koma á fund nefndarinnar og ræða einstök atriði verði eftir því óskað.

Með bestu óskum um farsælt starf.